

MAIG 2010

La Toca

Plantada de nogueres a l'avinguda de l'Escola Pia per part d'escolars,
acompanyats de membres del Patronat de l'Arbre Fruiter

LA MUNTANYA DEL MARBRE S.C.P.

Taller: Carretera de Vic, núm. 74 - MOIÀ
Tel. 93 820 80 96 - Fax 93 839 91 58
Tel. mòbil 608 192 380 - 629 189 292

MARBRES - PEDRES I GRANITS
SILESTONE I COMPACSTONE

Demani'ns pressupost!

Obert: feiners i dissabtes matí

MOIÀ CUINES
Creació Disseny

Ctra. de Vic, 22-24 - 08180 Moià
Tel./Fax: 93 820 84 93
moiacuines@gmail.com

CUINES PLENES DE VIDA.
TENDÈNCIES ACTUALS EN DECORACIÓ

DISSENY PERSONALITZAT

Index

Editorial	3
Vida municipal	5
Punts de vista	6
Rel·lotgeria a Moià des del segle XV	7
Tardes de diumenge	13
L'Esplai	14
Celebració centenària	15
Caminades pel Moianès	16
El senyor Calvet (II)	18
Setmana Santa	20
Maig	23
Poesia	23
320 anys d'història escolàpia a Catalunya	24
La nutrició en l'edat adulta (I)	28
Biblioteca de Moià	30
Pensaments caçats al vol	31
Publicacions	32
Pàgines de l'institut	35
Notícies de l'Estany	39
Noticiari	41

DIPÒSIT LEGAL B-4501-1983

MOIÀ

MAIG 2010

Any 64 Núm. 706

Redacció: Joies, 11, tel 93 820 81 36

Impressió: Winhard Gràfics, Moià

Fotografies: A. Clotet, S. Renom,
J. Soler, Arxiu Alsina i particulars

LA TOSCA es membre de l'Associació
Catalana de la Premsa Comarcal

LA TOSCA a INTERNET:

<http://www.latosca.org>
latosca® latosca.org

COHESIÓ SOCIAL, EN CATALÀ

Pel seu interès, reproduïm l'article publicat pel diari «Regió 7» la diada de Sant Jordi, en un suplement sobre la immigració, i signat per Jaume Puig i Ibàñez, president d'Òmnium Cultural del Bages.

Les darreres estadístiques ens confirmen que mai com ara no hi havia hagut tants milions de persones al món capaces de parlar, entendre i llegir en català. Malgrat que els percentatges baixen lleugerament per l'arribada massiva d'immigrants d'aquests darrers anys, si es mantenen els esforços a nivell educatiu —i si no ho impedeix la brutal retallada del Fons d'Acollida i Integració—, és lògic esperar que el coneixement global encara vagi pujant.

Paradoxalment, hi ha molts àmbits en què la llengua catalana recula com a eina de relació. I aquí una bona part de la responsabilitat és de la societat civil, i en especial del col·lectiu de catalanoparlants, que sovint tendeix a passar automàticament al castellà amb una persona que és de fora de Catalunya, sense saber si coneix o no el català. Aquest fenomen, que seria insòlit en bona part del món, és molt propi dels catalans, perquè tenim una llengua amb tendència hegemònica al costat, que té molta força i un àmbit més ampli que el nostre. I cal ser conscients que és un costum que perjudica enormement l'ús social del català.

Des d'Òmnium Bages valorem com a especialment positiva la nostra experiència amb el programa «Quedem?», que ha permès que centenars de persones nouvingudes s'hagin trobat amb altres de ja arrelades al país per conèixer Manresa i la

comarca del Bages, amb el català com a llengua de comunicació. És un granet de sorra, si voleu, però hem d'avançar en aquesta direcció perquè el català guanyi presència al carrer i en tota relació. Encara depèn de nosaltres que fem de l'ús de la llengua prò-

pia del nostre país la cosa més normal del món en totes les situacions quotidianes. Siguem d'on siguem i des del més clar respecte per la identitat i la cultura de cadascú, cal que ens entenguem en català, si volem assegurar el futur de la llengua.

ESTACIÓ PLUVIOMÈTRICA DE L'ESCOLA PIA DE MOIÀ

LATITUD 41°48'53" N - LONGITUD 2°5'44" E - ALTITUD 741 m

Març del 2010

DÈCADA	TEMPERATURES			ESTAT DEL CEL			VENT	PLUJA	
	MÀX.	MIN.	MIT.	Serens	Coberts	Núvols	Dominant	PARCIAL	TOTAL
De l'1 al 10	14,1	-8,2	3	4	3	3	W	52,4	
De l'11 al 20	20,1	-6,5	6,3	6	2	2	W	0,7	
Del 21 al 31	16,3	4,4	10,1	6	1	4	W	13,2	66,3

El dia 8 es van registrar 40 cm de neu.

Carles Illa i Casanova té establerts els següents serveis d'informació meteorològica per internet:

MeteoMoià: <<http://www.elmoianes.net/meteoMoia.htm>>

Visió del temps en directe: <http://www.elmoianes.net/meteoMoia_WebCam.htm>

Fotografia actualitzada sobre el temps: <http://www.elmoianes.net/meteoMoia_WebCam_Foto.htm>

 GAS-OILS ROVIRA, S.L. CALEFACCIONS - INDÚSTRIES AGRÍCOLA	MOIÀ Avda. Zona Industrial, s/n Tel. 830.12.25 AVINYÓ Antoni Pont, s/n Tel. 838.72.78 CALDERA Crta. de Manresa Km 18,4	
INSTRUMENTS DE CLIMA I M. 02		

Ple del 15-3-2010

En el ple municipal extraordinari del 15 de març del 2010 es van prendre, entre altres, el següents acords:

— Estimar les al·legacions formulades per tres regidors del grup municipal de CiU en base a l'informe jurídic del 2-2-2010.

— Desestimar les al·legacions formulades pels grups municipals MAP-ERC i PSC i per Plataforma «Moià diu prou» en base a l'informe jurídic de l'1-1-2010.

— Aprovar amb caràcter definitiu el text del conveni urbanístic núm. 1 amb finalitat econòmica i permuta de valors modificat i en data 10-3-2010 per a portar a terme les previsions de l'Avanç de la Revisió del Pla General d'Ordenació Urbana pel que fa al denominat «Primer sector» de la banda sud de la ctra. N-141 de Manresa a Vic en àmbit de l'actual Parc de Bombers, subscrit per l'Ajuntament de Moià amb el Sr. Josep Tantífià Escur en nom propi i en representació de les societats Jep-plus SL i Tantinà Escur José i Cía C.B. com a propietaris dels terrenys afectats pel conveni.

Ple del 25-3-2010

En el ple municipal ordinari del 25 de març del 2010 es van prendre, entre altres, els següents acords:

— Aprovar el contingut del II Pla Comarcal d'Igualtat d'oportunitats entre homes i dones del Bages 2009-2014, aprovat pel Consell Comarcal del Bages en sessió del 23-11-2009.

— Demanar al Departament d'Interior, Secretaria de Seguretat Pública, que aprovi la concessió de subvencions o ajuts amb període anual per als municipis mitjans o petits que disposin del cos de Policia Local per tal de col·laborar en el finançament del seu cost global i poder cobrir un 80% d'aquest cost, a fi que es puguin continuar prestant uns serveis del tot necessaris a la ciutadania.

— Habilitar l'edifici de la nau de l'antiga fàbrica de Cal Comadran com a espai públic destinat a acollir tota mena d'activitats de caire cultural o artístic a benefici dels ciutadans. Incloure la qualificació d'aquesta nau com a «equipament cultural» en la modificació del Pla General d'Ordenació Urbana i dins el Pla d'Equipaments de Catalunya.

— Aprovar la cessió dels terrenys relatius a un bloc d'habitatges (bloc sud) dels ara existents a l'antiga caserna a favor de l'Associació Rusc i Avets per tal de poder ubicar-hi la comunitat i els serveis de la Llar l'Olivera i donar així continuïtat a les tasques i funcions pròpies de l'associació.

Ple del 12-4-2010

En el ple municipal extraordinari del 12 d'abril del 2010 es va acordar d'iniciar els tràmits per a procedir a l'Agermanament del nostre municipi amb el municipi alemany de Mauer, amb la finalitat d'acréixer els llaços d'amistat.

PUNTS DE VISTA

Els moianesos, els més endeutats de l'Estat?

No ens referim a les economies particulars de cadascú, sinó a la repercussió que, sobre aquestes economies, té l'endeutament municipal. Parlem del dèficit que al llarg dels anys ha anat acumulant l'ajuntament i que ens ha portat a un endeutament rècord en tot l'Estat.

A Moià, la contractació d'obres i de serveis sense tenir la corresponent partida pressupostària (sense saber com es pagarien), tal com legalment s'havia de fer, ha portat l'ajuntament a no poder pagar els deutes als proveïdors.

A finals del 2008, hi havia pendent de pagar la xifra d'11.682.149,55 €, mentre que la suma del que hi havia pendent de cobrar més la tresoreria disponible era només de 3.225.192,41 €. Per tant, hi havia un dèficit de 8.456.957,14 €, que, sumat al crèdit bancari i al deute acumulat per Moià-Futur (empresa cent per cent municipal), arriba a 21 milions d'euros, com ja hem explicat altres vegades. **El deute acumulat per la gestió municipal d'aquests darrers 27 anys és d'uns 3.800 euros per càpita.**

Segons els nostres càlculs i en base a les dades del deute bancari dels 8.112 municipis de l'Estat que facilita el Ministeri d'Hisenda, Moià es podria situar en el número 11 en la llista dels municipis més endeutats per habitant de tot l'Estat. D'aquests deu municipis primers, nou no arriben als tres-cents habitants i el desè és un municipi amb cens similar a Moià però amb el deute concentrat en 295 habitatges de protecció oficial que, a hores d'ara, ja estan lliurats als propietaris i, per tant, ja deu haver recuperat el deute acumulat.

Quines són les causes d'aquest endeutament? Segons la nostra experiència, la mala gestió continuada dels recursos públics al llarg de molts anys i

la incapacitat, o la manca de voluntat política, per a corregir-la. **Ja l'any 1999 el nostre grup municipal demanava una auditoria i l'establiment d'un pla de sanejament financer**, atès el deute crònic que s'anava arrossegant any rere any.

Han passat més de deu anys, amb un període de grans ingressos derivats del *boom* immobiliari, i el deute ha anat augmentant fins a arribar als actuals límits insostenibles. Encara esperem la realització de l'auditoria, que, limitada en el temps (per raons pràctiques no es poden auditar tots els darrers 25 anys), ens aporti almenys informació sobre les irregularitats dels darrers exercicis, que al nostre entendre han estat nombroses i importants.

Què caldrà fer per a intentar resoldre el deute? Tal com ja vam demanar en els plens de l'octubre del 2007 i del 2008, **Moià necessita urgentment un govern d'unitat que, com és obvi, no pot ser presidit per la persona que ha ocasionat el problema.** Aquest govern, a més d'activar l'inici de l'auditoria i facilitar les investigacions del Tribunal de Comptes, hauria d'establir les mesures d'austeritat necessàries per a obtenir un equilibri pressupostari (que no es gastin més diners dels que s'ingressin), prioritzar adequadament la despesa, plantejar un nou pla de sanejament a llarg termini i resoldre la paràlisi dels temes que actualment estan encallats (CAP, POUM, etc.).

Considerem que totes aquestes mesures han d'anar acompanyades d'una informació clara i puntual, d'un estímul a les actuacions de les entitats i a la participació ciutadana i, consegüentment, del suport dels moianesos i moianeses a la tasca de redreçament de les finances municipals.

Grup Municipal MAP-ERC

RELOTGERIA A MOIÀ

DES DEL SEGLE XV

eus ací un senzill article sobre els personatges que, des del segle XV, han tingut una relació més o menys activa amb la rellotgeria a Moià, així com sobre les seves obres. Aquest treball (elaborat l'any 2003 però que fins ara no ha pogut ser publicat dins LA TOSCA) no queda pas tancat, ja que moltes dades queden a mitges. Per part meva seran benvingudes noves dades o, si cal, la correcció de les que dono. Agraeixo la col·laboració dels qui m'han ajudat a recollir aquesta informació: Ramon Tarter, Florenci Colet (a.c.s.), Lido Daví (a.c.s.), etc. De tant en tant poso uns números entre parèntesis que remeten a les referències del final de l'article. Acompanyo el treball amb cinc fotografies de rellotges de Moià.

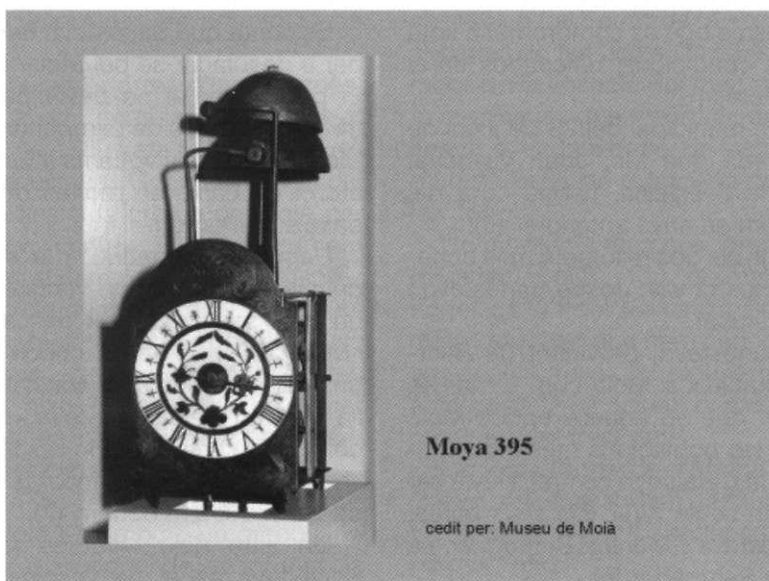
La primera persona de qui es té notícia, en l'aspecte que ara ens interessa, és un rellotger de Barcelona, Jaume Ferrer, que va construir un rellotge per al campanar de Moià segons encàrrec dels jurats de la vila. Era l'any 1482 (1). D'a-

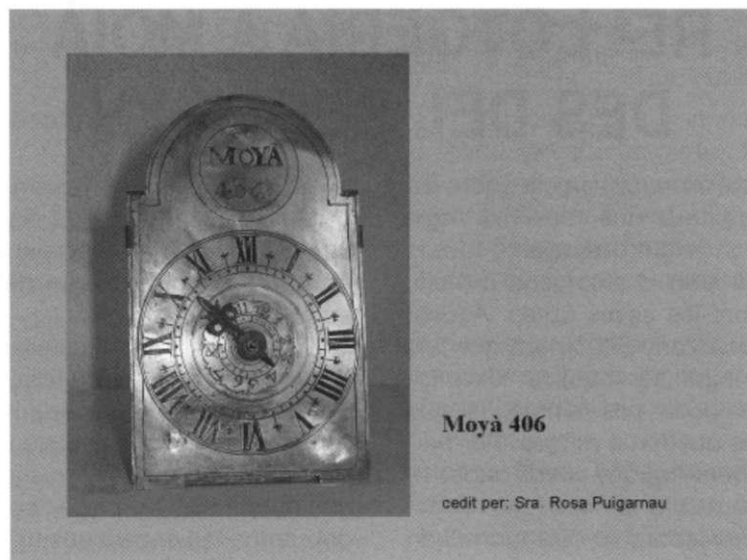
quest rellotge no en tenim cap dada, però no sembla pas que sigui el que hi ha actualment al campanar, ja que aquest probablement és del del segle següent.

L'any 1546 hi ha a Castellnou, al servei de la noble dama de Planella, un rellotger de Cahors (França), de qui no he pogut saber més dades; l'ajudava un aprenent que es deia Guillem. Aquest rellotger sí que podria ser l'autor de l'actual rellotge del campanar, encara que hi ha veus que parlen que hi fou instal·lat en el segle XVIII, que era de segona mà i que venia d'un poble del baix Pirineu. Altres consideren que és fet a Centelles (2).

Aquestes dades són simples rumors, com ho eren a Santpedor quan deien que el seu rellotge provenia de Sallent, quan en el mateix aparell consta clarament que prové de Moià (3).

El que sí que es pot assegurar és que va ser fet abans de l'any 1700, ja que té restes d'haver funcionat amb *foliot* o esperit, sistema de regulació del temps

molt rudimentari i anterior al pèndol. Als voltants de 1650 s'inventà el sistema de pèndol i ràpidament s'estengué per tot el món, adaptant-se als rellotges de *foliot*, ja que l'exactitud és molt superior (el sistema de *foliot* tenia una precisió màxima de mitja hora al dia, mentre que el pèndol pot arribar a l'exactitud teòrica).

En 1571 es féu un contracte «per lo parar de les hores» amb Jaume Canudes, teixidor de lli de Moia. Aquest tindria la compromesa tasca de donar corda i netejar el rellotge, vetllant pel seu funcionament, cosa a què es comprometia sota unes dures condicions, reflectides en el citat contracte (4).

En sessió municipal del 29 de juliol de 1618 s'acordà que Mn. Joan Vilanova, organista de l'església, tindria cura del rellotge «com en anys anteriors» (5).

Passem ja als dos rellotgers més coneguts de la nostra vila: Josep Sanesteva i Francisco Crusat.

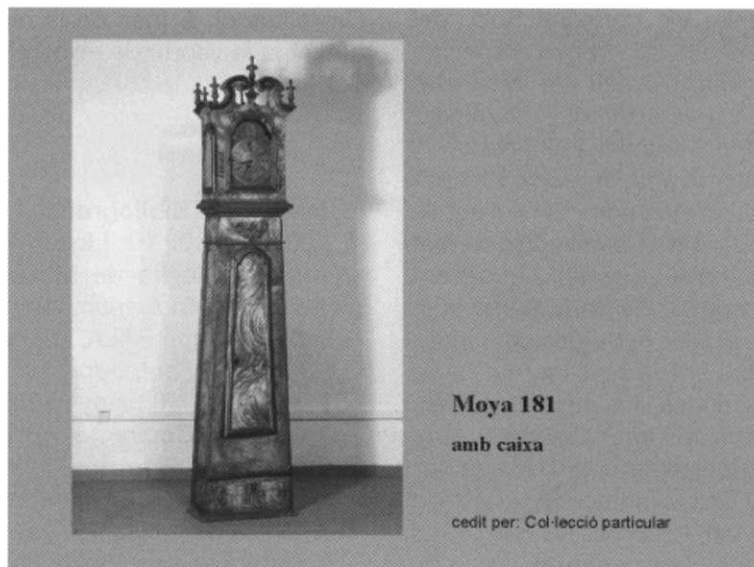
Josep Sanesteva, provinent de Santpedor, s'estableix a Moia com a manyà. No oblidem que en aquella època Moia era una de les poblacions més industrialitzades de la Catalunya central. Devia ser cap a mitjan segle XVIII. Els seus pares, Joan Sanesteva i Mònica Berenguer, es quedaren a Santpedor (6).

Tot i que és pura conjectura, una de les primeres feines que podia tenir en Sanesteva era la de tenir cura del rellotge del campanar. Així, i com a bon català, devia veure la possibilitat de fer calerons construint rellotges com aquell i heus aquí que ja tenim els primers rellotges de Moia (com el «Moia 257», de campanar, actualment de propietat privada, o el de Santpedor, «Moia 138»), que són una còpia reduïda de la maquinària del rellotge del cloquer de Moia. Més endavant aquest rellotger tindria el seu disseny propi.

Es conta que Sanesteva tenia un burro per a desplaçar-se pel Moianès i rodalia. El pobre animal no devia parar, ja que trobem rellotges de campanar fabricats a Moia per tots els voltants (l'Estany, Mura, etc.) i de caixa en moltes de les cases pairals de l'entorn.

Degut, segurament, a la seva procedència de Santpedor, vengué també allí un dels seus rellotges de campanar, el «Moia 138». Hi ha un curiós document, una carta adreçada al consistori d'aquella vila, en què Sanesteva «repassa» el consistori santpedorenc i es lamenta que «han fet potinejar lo rellotge en lloc de pagar el que em deuen» (7).

Un altre dels rellotges fets per en Sanesteva és el de l'església de Sant

Josep de Moià. Aquest té rastres de ser el de les proves, cosa no gaire estranya, ja que sabem que Sanesteva vivia a can Calderó, molt a prop de Sant Josep. En primer lloc, crida l'atenció per les seves mides, molt més petites que les dels altres rellotges de campanar fets per ell. Sembla talment fet a mida per a aquell lloc.

Aquest rellotge duu la data de 1780 i originàriament només tocava (és a dir, se sentia però no es veia); l'esfera que el munta actualment és una adaptació de l'any 1885.

L'altre fabricant de rellotges moianès, Francisco Crusat, sembla que va néixer als voltants de 1780 i era l'ajudant i aprenent de Sanesteva. Continuà l'ofici del seu mestre fins a la crema de Moià per part de l'exèrcit carí en 1839. Primerament tenia el taller al carrer del Palau i després comprà la casa número 1 del Carreró (8).

Les numeracions dels dos rellotgers són confuses quant a l'autoria de les peces. Per això es fa difícil de saber segur de qui és cada màquina a no ser que hi consti clarament.

Arribats a finals del segle XIX o primers del segle XX, trobem un garbuix de noms de reparadors de rellotges; la

manca de dades fa difícil de fer-ne una cronologia.

Troblem primer en Jaume Torres, mort l'any 1899. D'aquest només sabem que era reparador i que vivia a can Batlles (9).

A finals del segle XIX arribà a Moià, procedent de Monistrol, en Francisco Pineda. Aquest també era reparador (10).

Hi ha un rellotger de fama, el conegut com a «rellotger boig», de nom Joan, que, degut als seus problemes de nervis, acabà els seus dies ingressat. Aquest s'establí a cal Ferrer de la Font i després al carrer de les Joies (11). Ell fou l'inspirador de la vocació del meu pare, el qual m'explicava que, sortint del col·legi, anava a enganxar-se de nas als vidres d'aquell taller de rellotgeria del carrer de les Joies.

Un altre dels famosos, encara que no rellotger d'ofici, fou el mateix Tianet Ferrer de la Font (Sebastià Daví), el pare de la Lido Daví que hem conegut, el qual, em consta, havia fet alguna reparació al rellotge de Sant Josep, una d'elles juntament amb el meu pare.

Un altre nom de l'època és un tal Portell, rellotger format a Manresa. El seu fill, Jaume Portell, continuaria més o menys l'ofici.

Llavors tenim els germans Solà, del carrer de Sant Antoni. Primer depenien de la rellotgeria Conesa de Manresa; després s'independitzaren. Actualment regenta el negoci una seva reneboda.

En els anys quaranta del segle XX apareix en escena el meu pare, Enric Pedrals i Balmes, «l'Enric de Castellnou», format a Barcelona, que s'estableix davant mateix de l'església de Sant Josep, a la casa on actualment hi ha una perruqueria. Posteriorment, en casar-se amb Montserrat Conesa (rellotgera també), filla del mestre rellotger manresà Joan Conesa, s'estableixen a la baixada del Mestre, a cal Sallas (on actualment hi ha el Banc Popular), i després als baixos del Gran Hotel, a l'actual carrer de l'Onze de Setembre.

Continua el negoci el meu germà Enric Pedrals i Conesa a partir de 1985 i fins a la seva mort.

En la dècada dels anys setanta del mateix segle XX hi hagué un rellotger reparador al carrer de Sant Sebastià (concretament, a cal Granoia). Tingué el seu negoci molt poc temps obert i desaparegué de cop.

Fa una colla d'anys, s'establí al carrer del Comerç en Xavier Artigas, fill de

Castellterçol. A més de la reparació, es dedica a la venda de rellotges i a la joieria.

Joan PEDRALS

Referències i bibliografia

1, 2, 5, 8, 9, 10: Llogari PICANYOL, «Artesania relojera de Moya», separata de la revista *Modilianum*, any 1964.

3, 6, 7: Jaume SALA, «El rellotge de la vila», revista *Santpedor*, números 150, 151, 161 i 162-163 (anys 1985 i 1986).

4: Anònim, *Contracte*, Arxiu Comarcal de Moià, any 1571.

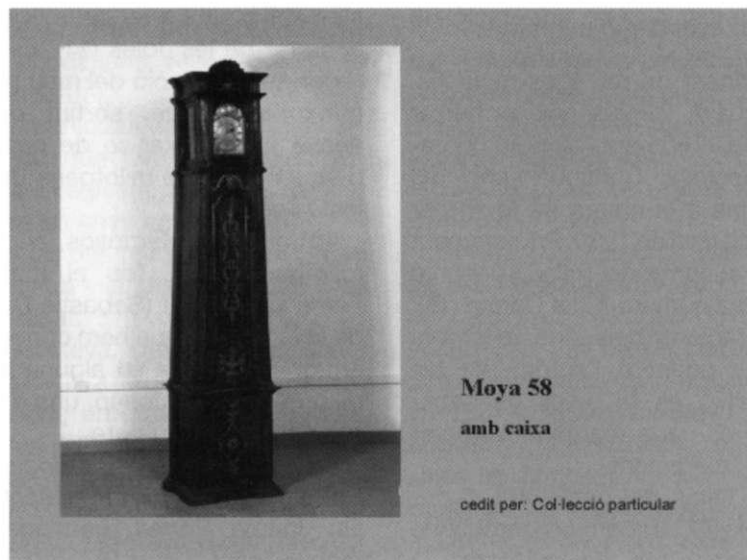
11: Records de la gent de l'Hospital-Residència de la Vila de Moià.

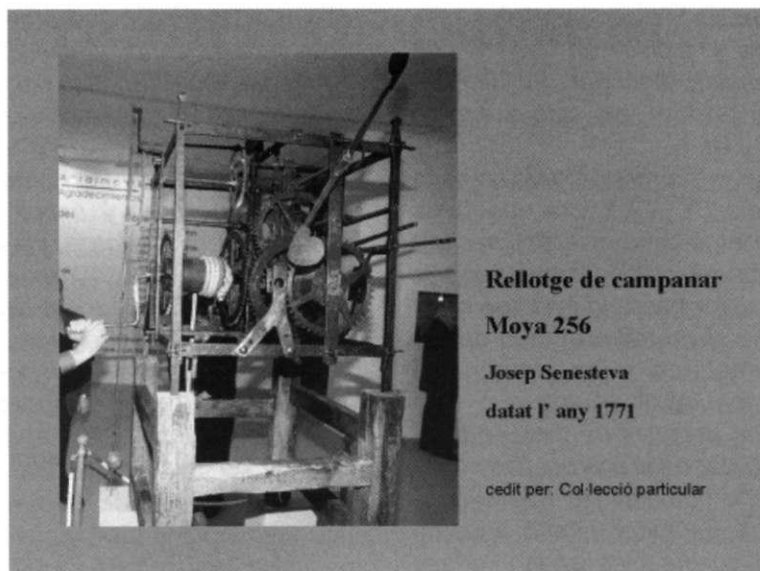
Apunts diversos: Sebastià UBASART, *El caminar d'un poble*, Moià 2000.

APÈNDIX 1

Contracte per al manteniment del rellotge de Moià

Aquest document, que es conserva a l'Arxiu Municipal de Moià, me'l va fer arribar el malaguanyat Salvador Farràs (a.c.s.), antic arxiver d'aquest. Referència: Llibre 229, p. ^276, dia 8 de juliol de 1571.

Concòrdia i avinensa feta i firmada per i entre los honorables Jurats del Consell i Universitat de la Vila de Moià de una part i el Senyor Jaume Canudes, teixidor de lli de la mateixa Vila de la part i altra i sobre lo parar de les hores de dita Vila de i sobre les quals foren fets los capítols i pactes següents.

Primerament lo dit Jaume Canudes com i en bona fe promet a la Universitat de dita Vila de Moià que per temps de tres anys del dia present avant contadors parará lo rellotge i farà tocar les hores per tot lo dit temps i aquell tindrà promet de tot lo necessari a ses costes i despeses i si res hi feia adobar ho ha de fer adobar a ses costes i despeses excepte trenca-ment de roda que en tal cas los dits Jurats sien tenguts i obligats en fer adobar la dita roda i si menester fora feme altra de nova, i les dites coses promet fer lo dit Canudes sens delitio alguna ab salari de procura dins de Moià cinc lliures i fora de aquella deu lliures ultra dels quals promet de restituir totes i quals sevolts de les peses i per atendre les dites coses ne obliga tots sos bens mobles i immobles aguts i per haver i amb totes renunciacions i especialment a son for propi sometentse al for dels Senyors

Batlle i Sotsvagner de la Vila de Moià o de altra cualsevol for en la cual lo volguessin convenir i amb escriptura de ters en la cort del Veguer de Barcelona en la cual ne obliga la persona i bens mobles i immobles aguts i per haver i amb procura que fa als germans de dita cort etc etc i Jura igualment los dits Jurats, Consell i Universitat de la Vila de Moià com i amb bona fe al dit Jaume Canudes que per los treballs de parar lo rellotge i fer tocar les hores i per los gastos de mantenir aquells li donaran realment de fet per tot lo dit temps dels tres anys quinze Lliures Barcelonines arragó de cinc Lliures cada any pagadores de mitg a mitg això es la meitat que son cinquanta Sous per Nadal i l'altra meitat per Sant Joan de Juny etc. etc.

APÈNDIX 2

Carta autògrafa de Josep Sanesteva

Aquesta carta és datada a Moià el 27 d'octubre de 1770 i adreçada a l'Ajuntament de Santpedor. Es conserva a l'Arxiu Històric Municipal de Santpedor.

Ill^{ta} S^{ra} no dubto saban quejo lo Any 1761 vas fer lo Rellotge del campana

abla hobligassio de adobarlo deu anys
amos gastos y passat un Any Y mig
encara noshavia tinchgut de adobar
pochnimol y tot lo poble estava conten
del Rellotge y demi.

Pero luego en contraran una visura la
sola part dels S^o Regidors que feren
visurar lo rellotge pero que desgrasia y
desacert antingut ablas visuras quesols
an consistit enfer traure lo Rellotge de la
rechgla quejo ahvia treballat enlo que jo
vos resistí molt pero me prometeren
quem pagarien las senlliuras que sem
deuen Confiat despues de tornar lo apo-
sar an forrma depoder anàrbe. Pero que-
mes desgrasia enmalgastar quese eno-
menaren altre visurador queno agueren
aprofitat las suas reglas encara quese
aguesen exsecutat penso los costa un
dobra de quatra queabaquexos diners y
los que an gastat abaqueix tems fer poti-
nejar lo Rellotge per personas que ho
entenen molt poch ne tenian perpagar-

me amí y tindrian lo Rellotge millor que
nosta y serian estats benseruets.

Algunas vegadas pasan per eixa ésentit
lo Rellotge y es ablo modo que toca fas
conseptas que esta com los estramonsi-
ats y mogut de compasio me hofaresch
atornar lo aposarbe y novull que en lo
Bisbat y aija cap rellotge que anas millor
que ell anaverlo jodexat pero V^{ss} an Q^e
disposar los dines que em deuen abuna
perso debe y silo Rellotge vabe mels
donaran Y silo rellotge novabe los tornaré
los dines y ferro que meandat y jo men-
tornare lo Rellotge silos aparbe poden
disposar y manian a son

Moya y 1(P& als 27 de 1770

Son S&E Joseph Sanesteva rellotger.

Illt^e-Ajuntament Balilla y Regidors deia
Vila de S^e-Pedor

Escorxador Comarcal del Moianès

Zona Industrial
Avda. del Prat, s/n
08180 MOIÀ

Tel. / Fax 93 820 80 84
Mòbil 608 44 21 87
Partic. 93 830 09 20

TARDES DE DIUMENGE

ada diumenge a la tarda, a l'Esplai ens obsequien amb un espectacle. És d'agrair, ja que la gent gran en gaudim i així tenim un motiu per a sortir de casa.

De petita, vivia amb els avis, pares i germà. Els dies festius l'avi i el pare, havent dinat, anaven al Cafè Condal a fer un *carajillo* i a jugar una estona a cartes o al dòmino. Quan era l'hora del cine, el pare anava a buscar la mare, que era a casa de la iaia de cal Vives, on l'esperaven assegudes amb l'altra filla i la jove vora la finestra mirant el moviment de la plaça del Colom, mentre els cosins ens ajuntàvem per jugar en aquelles tardes festives inoblidables. Les mares, amb els oncles, anaven al cine al Círcol o al Teatre Viriàs, a veure aquelles pel·lícules que feia potser un any que eren estrenades a la capital. A l'hivern, com que feia fred, es duïen un braseret, perquè projectaven dos títols i el No-Do, i així, com que la sessió era llarga, almenys tenien els peus calents.

Els avis, mai no havia vist que anessin al cine. Es quedaven a casa i donaven menjar als conills i a les gallines. A més, l'avi, que era caçador, cuidava la fura. També entretenien els néts, esperant pacientment que els hereus tornessin. A aquells avis no els interessava pas el cine ni altres espectacles. Com que en la seva joventut no existien, tenien uns altres costums, amb els quals se sentien contents. Parlaven amb els veïns, explicaven històries o gaudien amb els néts.

Però ara la gent gran se sent jove. Només cal anar a l'Esplai, on cada diumenge vénen grups d'altres contrades i ens ofereixen ball, teatre i cançons en *playback*. Admiro aquestes persones que llueixen vestits sofisticats i elegants, generalment confeccionats per elles mateixes, i sense vergonya ni timidesa

ballen i simulen cantar dalt de l'escenari.

No vull criticar, ans al contrari, aquesta gent que ens donen tot el que saben fer sense por del ridícul, però la veritat és que aquells cossos no són gaire adients per a l'espectacle que presenten. Admiro una senyora que, amb uns quilos que li sobren, es mou amb soltesa dalt la plataforma, i el vestit cenyit que ha aconseguit de ficar-se ens mostra una cintura que no existeix, i frueix movent els malucs com una noia de divuit anys. Una altra que, amb l'esquena encorbada, es mou per l'escenari amb força lleugeresa. I una suposada vedet que fa esforços per aguantar-se sobre uns talons que ja no li són permesos. I el senyor calb que riu dels seus propis acudits, o un altre que imita Luis Mariano amb somriure satisfet.

En mirar aquells rostres t'adones que s'ho passen bé, i nosaltres també, i els admires perquè tornen a entrar en aquella llunyana joventut que se'n va anar. Els seus cors són enoara joves i tenen l'esperit de cantar i ballar com quan tenien pocs anys.

Els nostres avis eren presoners de la casa, els pares anaven al cine o al teatre i nosaltres, que no tenim altres llocs per a esbargir-nos, anem cap a l'Esplai, on, per una estona, enveges aquestes senyores tan grans com tu però amb un humor que tu fa anys que has perdut. Les admires quan l'aplaudiment els eixampla el somriure, perquè per una estona són les protagonistes d'un espectacle que mai no havien somiat i els rejoveneix mentre ja rumien quin serà el pròxim que estrenaran.

Els nostres pares anaven al cine o al teatre, podien triar perquè hi havia dos locals adients. Nosaltres, en canvi, malauradament no en tenim cap i hem

de donar gràcies a l'Esplai perquè, malgrat les limitacions del seu local, ens fa passar una bona tarda de diumenge. Si no fos l'Esplai, on aniríem? Doncs a

casa, com els nostres avis, a mirar qui passa pel carrer o a jugar amb els nêts.

Agustina CANTÓ

L'ESPLAI

eus ací les activitats de l'Associació de Gent Gran de Moià (l'Esplai), que extraiem del butlletí núm. 161 (març 2010):

Diumenge dia 7 de març a les sis de la tarda, ball de carnaval, amb Josep Maria d'Avinyó. Un aspecte d'aquest ball de

disfresses es pot veure en la fotografia adjunta.

Diumenge dia 14 del mateix mes i a la mateixa hora, espectacle musical a càrrec del Casal de la Gent Gran de Cervelló.

Diumenge dia 21, també a les sis, ball, animat per Raimon Russell.

Dimarts dia 23, excursió a Queralbs i Ventolà.

Dijous dia 25, a les cinc de la tarda, projecció de la pel·lícula *Las chicas de la lencería*.

Diumenge dia 28, a les sis de la tarda, espectacle «Abbamania», a càrrec del Casal Les Mèlies de Pineda de Mar.

CELEBRACIÓ CENTENÀRIA

• El dia 13 de març d'enguany la senyora Encarnació Canet i Vilella va complir cent anys, ja que havia nascut el 13 de març de l'any 1910, a Moià, on sempre ha viscut. Aquell mateix dia, que s'esqueia en dissabte, ho va celebrar familiarment amb una missa d'acció de gràcies a l'Escola Pia, missa copresidida pel P. Josep M. Balcells i pel P. Marian Baques, intervenint-hi el grup

musical La Bufa, com també amb un dinar en un restaurant. L'endemà, diumenge dia 14, l'aniversari es va celebrar a l'Hospital-Residència de la Vila de Moià, on s'està aquesta moianesa centenària. I el dilluns, dia 16, una representació de la Generalitat de Catalunya vingué a la nostra vila per lliurar-li la medalla de les persones centenàries. L'enhora-bona, Encarnació!

Odontologia conservadora i estètica
Endodòncia i pròtesis
Odontopediatria
Ortodòncia
Cirurgia
Implants

**Visites diàries de
dilluns a dissabte**

CLÍNICA DENTAL ANFRUNS

Dr. Lluís M. Anfruns i Serra / Metge - Estomatòleg
Av. de la Vila, 3-5 - 08180 Moià - Tel. 93 820 81 28

CAMINADES PEL MOIANÈS

Quaranta-setena

El dia 14 de març es va fer la quaranta-setena caminada de la sèrie organitzada per Rivendel. A les nou del matí sortirem de la plaça Catalunya, de Moià. Feia força fred i encara quedaven moltes restes de neu; però, ben abrigats i amb prou ganes de sortir a prendre el tebi sol que ens acompanyava, vam emprendre la marxa cap al carrer del Remei fins al final i, seguint l'antic camí de Barcelona, anàrem a parar prop dels horts de Castellnou. Llavors vam girar cap a la Falcia i passàrem prop de la font, que deixàrem al marge esquerre de la riera, com també vam deixar enrere la balma dels gitanos a la nostra dreta. Passàrem pel costat de l'antic i avui en desús forn de calç que hi ha a la vora del camí a la banda esquerra. Per aquest camí vam arribar al salt de Santa Maria o salt Candeler i allí agafàrem el camí de la Tosca, que en aquella hora, tot i estar glaçat, ja començava a trobar-se enfangat.

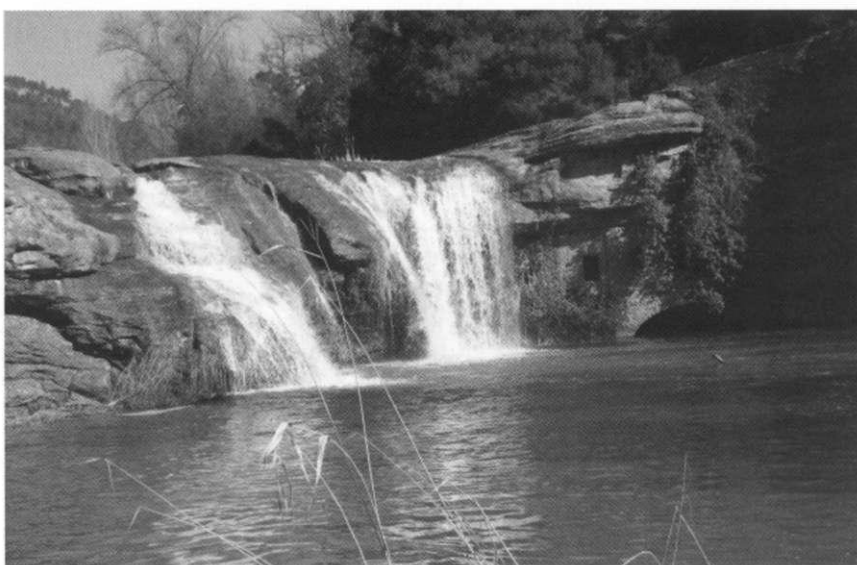
Passàrem pel Còdol i pel costat del roc Sabater. En el trencant de Monistrol, vam girar cap a la nostra esquerra, anant

ara ja de dret cap a trobar la capella de la Mare de Déu de la Tosca. També anàrem a veure el saltant del Molí d'en Brotons; feia molt goig poder veure aquella quantitat d'aigua riu avall, si bé també feia impressió per la força amb què baixava, de manera que no vam pas gosar travessar a l'altre cantó.

Al costat de la capella vam esmorzar i ens varen explicar una llegenda. Tot seguit anàrem a veure les restes del Molí de Marfà i vam emprendre el camí de tornada seguint el mateix camí de l'anada fins al salt de Santa Maria, en què pujàrem pel costat del torrent de font Candeler fins al trencant de Vila-rasa, on vam girar a la dreta per anar a trobar l'antic camí de la Tosca i, passant pel costat de la piscina municipal, arribàrem al capdavall del carrer de la Tosca, lloc on vam donar per acabada l'excursió, esperant la pròxima, que ja veurem per on ens portarà.

Quaranta-vuitena

El dia 11 d'abril es va fer la quaranta-vuitena caminada matinal pel Moianès. A

El saltant del
Molí d'en
Brotons

dos quarts de nou sortirem de la plaça Catalunya, de Moià, per trobar-nos a la plaça Major de Collsuspina i a les nou sortíem pel carrer de Moià cap al raval del Picanyol. Travessàrem la carretera de Moià prop del revolt de la Bufa i pujàrem amb bon pas cap a Ermedans, passant primer pel costat de la masoveria, actualment tancada, i tot seguit passant pel costat de la casa dels amos, aquesta oberta i en ple funcionament. Des d'aquesta alçada hi ha bones vistes, que ja no deixaríem fins a arribar a Sant Cugat de Gavadons, passant abans per Bellver, casa també habitada per gent de pagès de tota la vida.

Des de Sant Cugat vam poder sado-llar-nos de sol i de bones vistes i també vam refer les forces contemplant el paisatge. Per a arrodonir-ho, poguérem picar unes quantes galetes i una mica de vi bo celebrant l'aniversari del guia de les excursions.

Tot seguit poguérem visitar l'església i allà mateix ens varen explicar una llegenda de les moltes que s'expliquen per aquests mons de Déu.

El camí de tornada el vam fer anant cap a la casa del Regàs per poder veure la font del Regàs, de la qual diuen que és

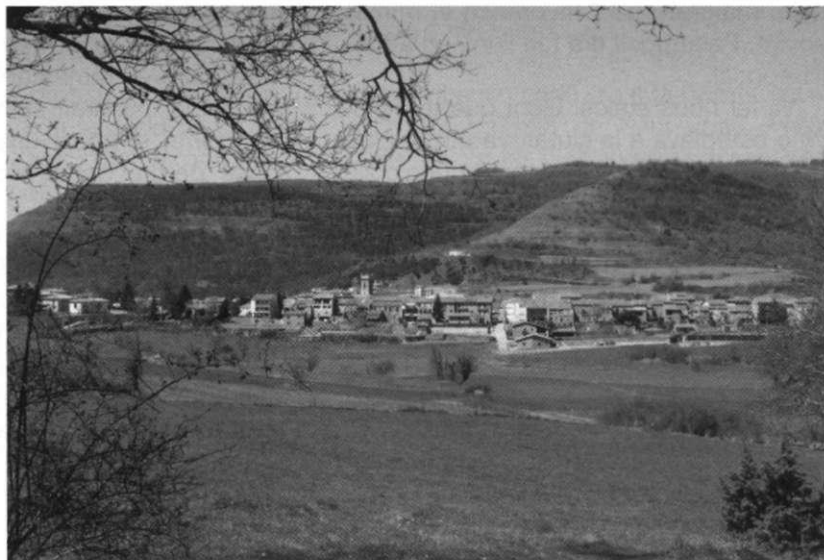
el naixement del riu Congost. Vist com raja la font, es fa difícil de creure que aquell raig pugui ser un riu, però amb l'ajuda de tots els altres dolls d'aigua, doncs mira, sí, es forma un riu.

De la font vam prosseguir per un camí enlairat que ens permeté de veure bona part de la plana de Vic i, com que el dia hi acompanyava, la vista encara va ser més bona. Tot caminant anàrem a sortir al Garet, casa molt maca i ben conservada. D'allà, travessant la carretera de Vic, vam passar pel costat del mas Jordà i tot seguit anàrem a veure els roures monumentals de Casanova, tres roures molt grossos que presideixen una vista molt bona d'un cantó de Collsuspina. Des de la roureda de Casanova vam agafar l'antic camí ral de Vic, que ens féu arribar altra vegada a Collsuspina. Allà ens vam acomiadar la colla de caminaires esperant la pròxima excursió, que ja veurem per on ens portarà.

Sebastià PADRISA

NOTA: L'article del número anterior (LA TOSCA, abril 2010, p. 18) començava dient: «El dia 14 de gener», quan en realitat havia de dir^«El dia 14 de febrer». Excuseu l'errada.

**Vista de
Collsuspina**

EL SENYOR CALVET (II)

Apoc a poc, Barcelona se li va fer amiga. Les passejades pel port i per la Rambla eren una delícia. Santa Maria del Mar, la catedral i el seu claustre, tot el barri antic, amb les seves llibreries de vell i els seus palaus vuitcentistes, eren els seus llocs preferits, i en gaudia.

Però... com trobava a faltar la seva vida d'abans! La seva llar, amb la mare amorosa, les germanes... Quan va morir el seu pare (el meu avi Joan), ell tenia setze anys. Automàticament es va convertir en cap de casa. Sempre s'havia cuidat de tothom, sobretot de la seva germana petita, amb la qual es duïen set anys. Com que era molt responsable, li semblava que no complia el seu deure, i això posava un vel de tristesa sobre la seva nova vida.

És clar que els matins, amb les lliçons, passaven volant, i a la tarda estudiava de valent. Però el dia tenia moltes hores. Allò de «no fer res» el tenia una mica capficat. Va demanar a Don Eusebi si podia treballar a Can Bertran mitja jornada, i com que la resposta fou afirmativa, començà a apreciar la nova situació, malgrat que l'enyorança el punyís sovint. Palafrugell era tan lluny en aquella època!

Va fer nous amics. Gent que treballava o estudiava a la ciutat; va trobar algú del seu poble, també. Varen fer una colla i no es trobava tan sol.

A mida que anava aprenent, i ho feia de pressa, Don Eusebi, que reunia cada setmana els seus protegits a la seva casa de l'avinguda de la Bonanova, l'invitava a cantar davant de la seva família i amics. Així es feia càrrec de com avançaven aquells projectes d'artista. Hi havia pintors, escriptors i també cantants com ell. Era un ambient molt bonic. Els salons enllumenats a desdir, l'amabilitat d'aquella família, la il·lusió del seu

El jove Calvet

progrés... Eren unes vetllades per recordar sempre més. Tothom li augurava el millor, perquè tenia una veu molt bonica, perquè sabia cantar i perquè el seu físic ajudaria a completar una gran figura del cant i de l'escena.

Un dia de setembre, un d'aquells dies que l'estiu ja s'acaba i el cel és clar i lluminós, varen anar tota la colla a les Planes, d'excursió. Hi havia un aplec de sardanes molt important. El tren anava ple a vessar de nois i noies riallers amb els ulls brillanfe. Un dia perfecte per a ballar sardanes sense parar. No feia calor; només un aïret tebi arrissava els pins, just el que calia. L'ambient de festa, les cobles, la gentada, les converses i l'alegria eren remarcables. El meu pare en gaudia, pensant sempre, però, en la seva terra, el posat una mica consirós, sense perdre detall d'aquella explosió de vida.

En el tren varen conèixer un grupet de noies i, en arribar a les Planes, les varen buscar per ballar-hi. Com que sabien comptar i repartir, varen fer unes rotllanes perfectes. No varen separar-se en tot el dia. El meu pare tenia molta feina a procurar que la seva noia escollida ballés a la seva dreta, encara que de tant en tant dissimulava perquè ningú no endevinés la seva preferència, però cedia el lloc a desgrat.

En acabar el dia, varen tenir molta feina per tornar a Barcelona. Els trens anaven tan plens que esperaren molt, abans no pogueren enquibir-se en un vagó. Mentrestant varen aprofitar el temps per a parlar. Cadascú explicà les seves aficions, la seva feina, la seva manera de pensar. Es varen conèixer ràpidament, com sol fer el jovent.

El meu pare, en explicar que estudiava cant, va tenir totes les noies pendents d'ell, fins que, després de fer-se pregar una mica, va cantar. Ara transcriuré el que va apuntar en Calvet en el seu diari, sobre aquell improvisat concert memorable per tota mena de raons:

«Trobaren boniques totes les cançons i ben cantades, i, qui sap?, tal vegada tenien raó, perquè no crec que mai hagués tingut qui m'escoltés amb més devoció que aquelles simpàtiques i formoses conegudes de tan poca estona. Tenia un dia molt bo per a cantar, una dia d'aquells que es canta amb tot el cor sense que un mateix se n'adoni, i les cançons d'amor sortien plenes de sentiment cantant amb un gust mai somniat. No m'era difícil, cantar així, perquè tenia davant meu la formosa noia que havia sigut ma companya ballant sardanes i en els seus ulls trobava tota la inspiració per a dir quasi de veritat tot el que els autors havien posat en llurs cançons.»

Fou un enlluernament per a tots dos. En aquella noia preciosa, intel·ligent i alegre ell va trobar-hi la dona somniada, l'ideal perseguit, l'amor molt temps esperat. I en aquell noi tendre, seriós i ben plantat, ella va trobar-hi el príncep vingut d'un país llunyà, color blau-verd...

Però ara entrarà en aquesta història un nou personatge: l'àvia Teresa. La meva àvia materna, filla de l'Ametlla (prop de Tàrraga, a la província de Lleida), va quedar vídua molt jove, amb una nena molt petita. S'havia casat amb un aragonès de Casp, que morí a trenta-tres anys. Poca cosa en sé, de l'avi Manuel. Només que havia fet la carrera de delineant i que

era molt bona persona. Quan va quedar vídua va tornar a la casa pairal, a l'Ametlla, on vivia el seu pare, vidu també, el besavi Anton. En aquells moments passava una mala època per culpa d'un plet pels termenals d'unes terres, plet molt llarg, que va perdre. Disgustat i decebut, va vendre casa i propietats i anà a instal·lar-se a Barcelona. Va comprar per a la seva filla una parada d'aviram al mercat de la Concepció. Treballant molt, amb molt sacrifici, va pujar aquella nena donant-li l'educació més completa que pogué. Es va educar a les Escoles Franceses i parlava francès com si hagués viscut a París. Sabia mecanografia, taquígrafia, anava a cosir i ajudava la seva mare sempre que podia. A l'escola sempre duia premis a casa quan acabava el curs. Era molt llesta.

A vint anys ja treballava en un despatx important com a cap de correspondència. Com estava l'àvia Teresa d'estarrufada i contenta amb aquella filleta! Com totes les mares, volia el millor per a ella. Tenia unes idees molt clares i tocava sempre de peus a terra. Que un jove que estudiava cant l'enamorés, no se li va posar gaire bé, o potser, dient la veritat, malament del tot. L'enamorada detallava constantment a la mare totes les qualitats del pretendent, mes l'àvia Teresa no baixava del burro.

Però ells s'estimaven. Cartes, versos, flors arribaven cada dia a la caseta acollidora del passeig de Sant Joan. Vivien entre núvols: els dies anaven passant sense adonar-se'n, pendents només d'una mirada, d'una conversa, d'un somriure...

Un dia, Don Eusebi va cridar el meu pare al seu despatx. «Calvet —va dir-li—, els mestres estan molt contents de tu, i jo també. Al nivell que estàs, aquí ja no aprendràs res més. Hem decidit enviar-te a Itàlia. Allà trobaràs l'ambient que et cal i mestres experts que acabaran la teva formació.»

(continuarà)

M. Teresa CALVET

SETMANA SANTA

Entre els actes de Setmana Santa i Pasqua d'enguany celebrats a Moià, podem anotar els següents.

A partir del 20 de març es va obrir el període de presentació d'obres per al «Concurs de dibuix infantil i juvenil Setmana Santa 2010», organitzat pel Cercle Artístic del Moianès. Les obres restaren exposades a Can Carner del 2 al 5 d'abril. El resultat fou el següent: Guanyadors en la categoria A (5-6 anys), Bernat Estrella, Maria Rodríguez, Genís Soler; en la categoria B (7-8 anys), Jana Vila, Adrià Rovira, Júlia Palau; en la categoria C (9-11 anys), Àngels Gibert, Anna Riera, Marina Caro; en la categoria D (12-14 anys), Clàudia Rull. El jurat era

format per Montserrat Galbany, Francesc Fargas, Lluïsa Playa i Daniel Téllez.

Del 27 de març al 5 d'abril s'oferiren horaris especials a les Coves del Toll, amb l'eslògan «Obrim per Pasqua!». Per als dies 29, 30 i 31 de març i 1 d'abril, al matí, es programaren activitats lúdico-didàctiques al Museu de Moià, per a nens, amb l'eslògan «De vacances prehistòriques».

El dia 28 de març, diumenge de Rams, a tres quarts de dotze del migdia, davant l'església parroquial, tingué lloc la benedicció de palmes, llores i altres rams.

El dia 29 de març, Dilluns Sant, a les nou del vespre, al temple parroquial, es

Els armats desfilant per la plaça Major (1 abril)

Els soldats romans a les escales del temple parroquial (1 abril)

Els caramellaires a punt de sortir de l'Escola Pia (4 abril)

Ball de bastons a la plaça del Colom (4 abril)

féu una celebració comunitària de la penitència.

El dia 30 de març, Dimarts Sant, a les vuit del vespre, a la Sala del Regne dels Testimonis de Jehovà, tingué lloc un acte commemoratiu de la mort de Jesús.

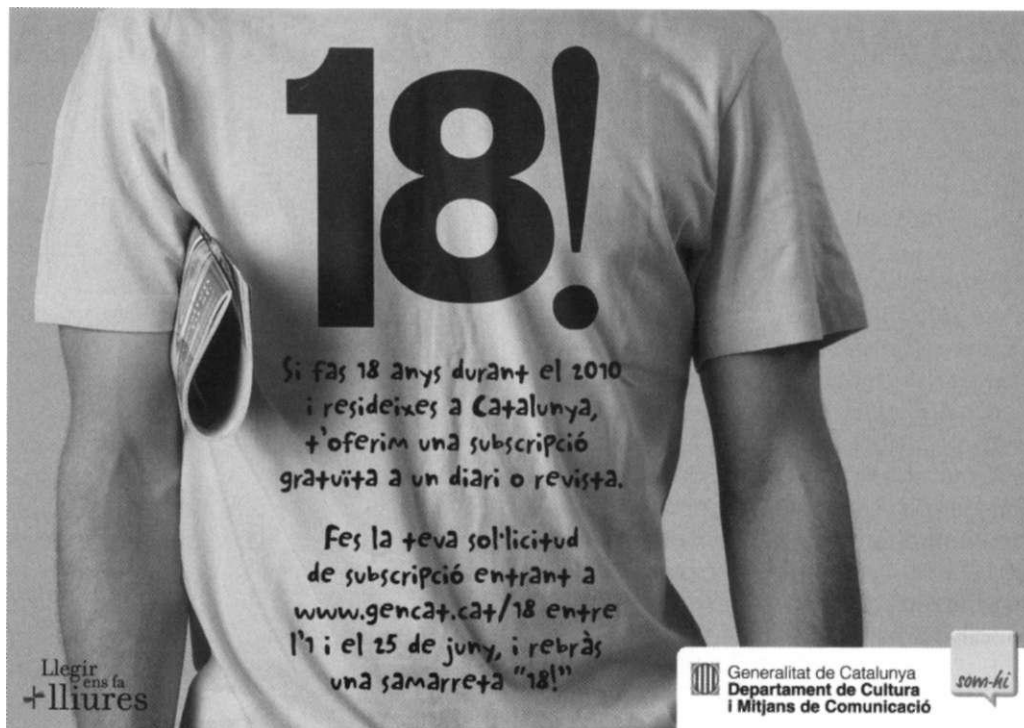
El dia 1 d'abril, Dijous Sant, a les set del vespre, s'oficià a l'església parroquial la missa de la Cena del Senyor. A les nou tingueren lloc a la plaça Major les tradicionals evolucions dels Armats, a la llum de les teieres. Molta gent va presenciar les evolucions dels disset soldats romans: la creu, el quadre, el triangle, el tirabuixó, el rellotge i la cadena, seguides de l'esgrima. A les deu, es féu una vetlla de pregària davant el Santíssim, a la parròquia.

El dia 2 d'abril, Divendres Sant, a les sis de la tarda, a la parròquia, es va ofi-

ciar l'acció litúrgica de la Passió i Mort del Senyor.

El dia 3 d'abril, Dissabte Sant, a dos quarts de deu del vespre, a la parròquia, es va celebrar la Vetlla Pasqual.

El dia 4 d'abril, diumenge de Pasqua de Resurrecció, els nens i nenes de cinquè i sisè de l'Escola Pia de Moià van sortir a cantar les caramelles pels carrers de la vila. Començaren amb pluja, a les deu del matí, però de mica en mica el temps s'anà aclarint. Visitaren les residències d'avis, actuaren en sortint de la missa de dotze de la parròquia i acabaren les actuacions a la plaça del Colom. Val a dir que les cançons que es canten han estat creades per nens i nenes que han passat per l'escola. També es balla un ball de bastons, amb una cançó que es titula «Esclat de vida», que ja s'ha convertit en tradicional.

MAIG

Altra volta el rossinyol
ens arriba tal com era:
porta en el bec tot el sol
del seu cant, fresc rierol
d'una jove primavera.

Van alçant-se els figurants
de l'esbart que representen,
en no haver-n'hi de més grans
que interpretin aquests cants
per les valls que amb goig se senten.

Imparable, aquest esclat;
portentosa, l'harmonia
d'aquest fet mai esgotat.
De natura és el llegat,
d'esplendor la poesia.

Quirze SOLÀ

POESIA"

Tu ets un àngel
i jo sóc aquí.
Sí, em permeto:
deixa't per mi.

NORMA

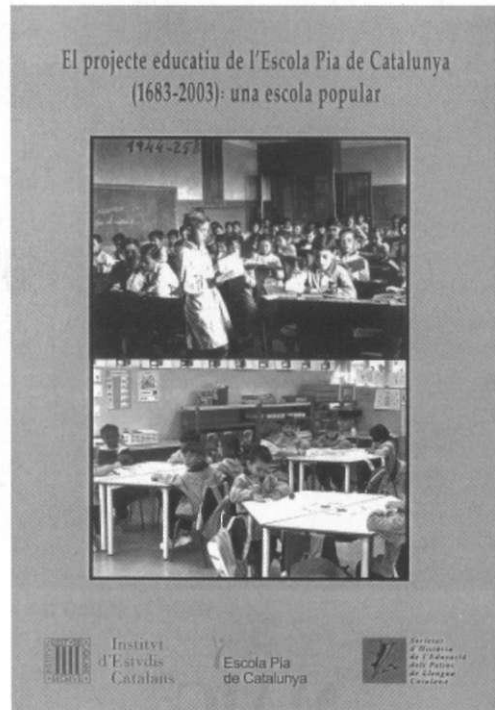
N'hi ha més quan n'hi ha més.
Moià més que mai.

Sebastià ANTÚNEZ ROCA

320 ANYS D'HISTÒRIA ESCOLÀPIA A CATALUNYA

I dissabte dia 10 d'abril a les sis de la tarda tingué lloc a l'Auditori de Sant Josep l'acte de presentació a Mojà del llibre *El projecte educatiu de l'Escola Pia de Catalunya (1683-2003): una escola popular*, una obra escrita per l'escolapi Joan Florensa i Parés i coeditada per l'Escola Pia de Catalunya i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, filial de l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona 2010). La presentació moianesa fou organitzada per l'Associació Cultural Modilianum i l'Escola Pia de Mojà.

En representació de Modilianum obrí l'acte Jaume Clara. Destacà la feina prèvia feta pel pare Florensa: un gran nombre de llibres, articles i comunicacions a congressos sobre la història escolàpia, a partir dels quals ha pogut bastir una obra de síntesi sobre els més de tres-cents anys d'història de la província escolàpia de Catalunya. La tesi de l'obra de Florensa està ben sintetitzada en el títol: l'Escola Pia ha tingut un «projecte educatiu» que s'ha mostrat recognoscible en tot moment i, encara més important, ha tingut vocació de «escola popular». Una escola popular que s'ha caracteritzat per adreçar-se a les classes mitjanes de la població, que nasqué gratuïta, no elitista i instal·lada en les poblacions després d'arribar a acords amb els ajuntaments respectius. Per tant, una escola municipal i, per tant, pública; un caràcter que conservà íntegre des dels seus inicis fins al darrer terç del segle XIX, quan, amb l'extensió de l'ensenyament impulsat per l'Estat, l'Escola Pia perdé bona part dels recursos que li venien dels municipis i hagué de cercar-ne per altres vies. Clara també posà en relleu que Joan Florensa presenta en tot moment una Escola Pia

«

viva, que treballa per adaptar-se a les necessitats canviants de la societat, oberta al món, però també amb visions diverses en el seu interior sobre els camins a seguir en cada moment. En la darrera part de la intervenció es posà l'èmfasi en la part moianesa de l'obra, perquè, malgrat no estar davant un compendi de les històries de les cases escolàpies de Catalunya, sí que és veritat que en el llibre la presència de Mojà hi és constant; sobretot en el capítol inicial, dedicat a la fundació moianesa de 1683, però també en altres aspectes de les centúries posteriors.

A continuació prengué la paraula Marian Baques, rector de l'Escola Pia de Mojà. La seva intervenció se centrà en la missió educadora de l'orde calassanci

Els qui parlaren en l'acte de presentació:
Jaume Clarà, Joan Florensa, Josep Montràs, Marian Baqués

ara i al llarg de la història. Així, destacà que la institució escolàpia potència una educació oberta, tant en relació al mateix alumne com en relació al món que l'envolta; que l'educació està basada en —manllevant l'expressió de *L'esperit de Catalunya* de Josep Trueta— «tendres principis liberals», o sigui a «educar sense forçar la llibertat»; en tercer lloc, un compromís també obert amb el país: el que anomenà «fer país, fer món», visualitzat en l'alzina (emblema usat en el tercer centenari del col·legi de Moià, dibuixat per l'escolapi moianès Francesc Barrachina), símbol de la construcció del país, de la comarca, del poble, de la societat... Amb la quarta característica de la missió educadora de l'Escola Pia, el pare Marian enllaçà amb el llibre objecte de la presentació: el caràcter d'escola elemental i popular. I, com a conclusió, la resposta a la pregunta «Per què he de llegir aquest llibre?»: «Doncs perquè el llibre em donarà una visió cabdal de la

història de l'educació en els països catalans. Això em permetrà d'entrar en sintonia amb la cultura d'un temps i d'un poble. He de llegir aquest llibre perquè vaig créixer al món en el redós de l'Escola Pia. Conèixer la línia que ha mantingut i que li ha donat personalitat ens ajudarà a no oblidar. I, en tercer lloc, perquè és un llibre molt ben fet. El llibre ens ensenya que no pel fet de pertànyer a una casa amb tradició consolidada ens hem de pensar que ja ho tenim tot conquerit. Hem de ser dignes de l'herència rebuda; treballem el present; projectem el futur.» I conclogué la intervenció amb unes paraules de Josep González-Agàpito, catedràtic d'Història de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, sobre el llibre: «La monografia farà visible als mateixos membres de l'Escola Pia la capacitat de resposta a les profundes transformacions ocorregudes i, amb totes les seves llums i totes les seves ombres, com han estat capaços d'adap-

tar a cada moment historic aquella primera escola popular que bastí Josep de Calassanç. Farà palès als qui conformen l'Escola Pia catalana, alumnat i professorat, d'on vénen i on són, per a poder decidir on van.»

Tot seguit prengué la paraula l'autor del llibre, l'escolapi Joan Florensa i Parés. Després de comentar la seva vinculació amb Moià, vila on nasqué la seva mare, en el seu parlament —que reproduïm al final de la crònica— se centrà en el període inicial de l'Escola Pia a Catalunya, moment en què el col·legi moianès fou el protagonista.

Clogué l'acte l'alcalde de Moià, Josep Montràs, amb paraules d'admiració per l'obra feta per l'Escola Pia —«Sí que puc dir que l'Escola Pia ha marcat, i en positiu, el tarannà de Moià. Moià, ja ho he dit en altres ocasions, no seria el que és sense aquest llevat escolar que els escolapis han posat en el poble. Uns mestres escolapis els noms dels quals són a la memòria de tots; altres que han passat fent la seva feina discretament. De l'estada a l'escola tots en podem tenir el record que sigui, però el que és clar és que una escola que va incidint en la població any rere any, una dècada després d'una altra, deixa petja. Si anem als nostres dies, puc constatar que el nivell escolar de Moià és alt. Estic segur que en l'arrel d'aquest bon fer hi hem de cercar el nom de tants i tants que han fet possible l'escola»— i sobre l'obra del pare Florensa —«Una investigació que contextualitza la missió escolar. Un llibre savi, com sàvia és l'escola que els escolapis han anat fent al llarg d'aquests llargs tres segles. De l'escola n'han fet canvi, transformació, progrés, creixement. Un llibre honest que no amaga les ombres, que no infla els encerts.»

Intervenció de Joan Florensa i Parés

No es pot escriure la història de l'Escola Pia a Catalunya sense començar per Moià. El 15 de febrer de 1682 l'ajunta-

ment de Moià en sessió ordinària va prendre la resolució de negociar les bases d'acord per a la fundació d'un col·legi de l'Escola Pia a la vila. L'1 de juny següent se signaren aquests acords entre ambdues parts davant de notari. L'1 de juliol de 1683, tretze mesos després, el rei Carles II posava la seva signatura en el document que donava la llicència perquè els escolapis obrissin el primer col·legi a Espanya a la vila de Moià. Cinc escolapis napolitans formaren la primera comunitat en una casa del carrer de les Joies.

Des d'aquí l'Escola Pia s'ha estès per tota la península espanyola, per Amèrica i per Àfrica. La decisió d'aquell ajuntament moianès ha tingut una repercussió que ni imaginaven en aquell moment: ha fet molta història.

En aquest repàs dels inicis històrics no podem oblidar una persona clau: Mn. Jaume Boixó, sacerdot ja de certa edat en aquell moment i que volgué llegar a la seva vila nadiua els béns que havia guanyat amb el treball, deixant-hi establerta una obra que beneficiés els seus convilatans: va ser una escola per als nois.

L'establiment dels escolapis a Moià no passà desapercebut a altres pobles i ciutats de Catalunya. Narcís Feliu de la Peña, en els *Anales de Cataluna* de 1709, en va prendre bona nota. Els escolapis, efectivament, podien ser un element que contribuís a l'aixecament del país. Després, amb la guerra de Successió, les coses es torçaren, però en la represa després de la catàstrofe de 1714 els escolapis aportaren el que sabien fer: ensenyar el que la societat necessitava.

Durant dècades el col·legi de Moià va ser un punt de referència. L'edifici era ben visible des que s'aixecà en 1704 sobre aquest replà que encara avui ocupa. Per a Moià l'educació dels seus fills dominava el poble: no era un castell senyorial, era una escola.

Les fundacions escolàpies que es feren a Catalunya durant més de cinquanta anys s'inspiraren en Moià. Els ajuntaments peticionaris demanaven als superiors de tenir un col·legi com el de Moià. Si bé el superior de les diverses cases no residia a Moià, a Moià arribaren peticions de fundacions.

Al col·legi dels escolapis de Moià hi vingueren molts nois de fora. No sols de la comarca, sinó que n'hi arribaren de la Garrotxa i de Tortosa. El col·legi tingué un petit internat, però normalment aquests nois residien en famílies i eren alumnes externs.

Què tenia el col·legi de Moià que el convertís en aquest punt de referència? Aleshores, en les escoles, cada mestre era autònom, reunia els alumnes de totes les edats i impartia totes les matèries. Poca cosa més que les estrictes activitats de l'aula es feien, si exceptuem que el mestre portava els alumnes a l'església parroquial a missa, a novenes i a vegades fins i tot als enterraments.

Als escolapis, en canvi, els alumnes es distribuïen en tres aules i en cada una hi havia el mestre respectiu: així s'acordà entre l'ajuntament de Moià i l'Escola Pia. Dintre cada una d'aquestes tres aules, els alumnes se subdividien, segons el grau de coneixements, en seccions, al capdavant de les quals hi anava algun religiós com a ajudant del mestre. Les matèries estaven graduades i ja sant Josep Calassanç havia buscat els mètodes que permetessin que els alumnes progressessin al més ràpidament possible perquè sabia que les famílies necessitaven els fills per a guanyar-se el pa. L'escola era per a tots. Normalment en una secció el noi hi estava uns tres o quatre mesos, de manera que en poc més d'un any podia passar a l'aula superior. Amb uns quatre anys, si el noi era espavilat, podia superar la retòrica. Però en menys de dos anys podia sortir ben format en lectura, escriptura i aritmètica,

estudis que feien la majoria de fills d'artesans. Aquestes matèries —llegir, escriure i aritmètica— eren les que necessitava un artesà, ja que així podia llegir i redactar cartes, fer pressupostos, calcular costos, portar-se els comptes, saber si guanyava o perdia, operar amb la diversitat de mesures i de monedes de l'època. Per a un artesà d'aquells anys tenir un fill que acabés l'aritmètica als escolapis li suposava un descans, perquè li podia resoldre molts problemes sense haver de recórrer a persones estranyes que li cobraven el que volien i a vegades l'enganyaven.

A gramàtica hi entraven pocs, i menys encara a retòrica, perquè eren matèries que no interessaven a la majoria de les famílies artesanes.

L'Escola Pia no es limitava a l'ensenyament. Volia educar. Les exhortacions del mestre o del pare rector feien el seu efecte, però sobretot educava la convivència entre tots: diferents nivells socials, diferents edats, diferents caràcters. A la placeta de davant del col·legi, tot esperant que la campana —«la coixa»— anunciés l'entrada a escola, es lligaren moltes amistats per a tota la vida.

Se celebraven actes col·lectius, als quals assistien tots els alumnes: la missa diària, les lletanies que es recitaven a la tarda en acabar les classes, vetllades per la Puríssima, Nadal o Sant Tomàs d'Aquino, els exàmens públics de fi de curs. Els menuts aprenien dels grans i s'hi emmellaven i tots s'havien de respectar. L'escola funcionava com una societat de l'època.

Aquest és el model o projecte educatiu que introduïren els escolapis a Espanya a través de Moià. En el llibre que ara presentem he intentat mostrar el procés que s'ha seguit fins al dia d'avui, canviant les circumstàncies de lloc i de temps.

Moià serà sempre per a l'Escola Pia de Catalunya el bressol on aquesta va aprendre a conviure en una societat, serà la terra fecunda on arrelà i donà fruit.

LA NUTRICIÓ

EN L'EDAT ADULTA (I)

L'edat adulta és l'etapa que suposa més temps cronològic de la vida, més que la infanto-adolescent i la vellesa juntes. El desenvolupament científic i tecnològic ha permès a l'home d'avui dia viure més, però no l'ha ensenyat a envellir. Bona prova d'això és l'aparició precoç de malalties relacionades amb l'edat. Les malalties cardiovasculars, diabetis *mellitus*, hipertensió arterial... són, en gran part, un imperatiu biològic produït pel desgast que ocasiona el pas del temps. Però el procés d'envelliment es pot accelerar, posposar o prevenir. En aquest sentit, mantenir una vida físicament activa i consumir una dieta restringida en calories però completa en nutrients són els millors consells.

Canvis biològics i necessitats nutricionals: La maduresa és l'etapa de la vida que va des del final de l'adolescència fins a l'inici de la vellesa. Des del punt de vista cronològic, un individu adult és el que es troba entre els 20 i els 65 anys d'edat. Els canvis biològics que acompanyen la maduresa es produeixen amb més lentitud que en altres etapes de la vida. Des del naixement fins al final de l'adolescència, l'ésser humà augmenta de manera ràpida la seva massa corporal, mentre que a partir dels 20-30 anys comença un lent procés de pèrdua de massa muscular i augment de massa grassa (o adiposa). En arribar a la vellesa extrema, es perd paral·lelament tant massa grassa com massa muscular.

Aquest procés es veu acompanyat, en l'edat adulta, d'una reducció progressiva de l'energia que ens cal per a viure. Aquesta disminució de la despesa energètica és deguda a tres factors: la pèrdua de múscul esquelètic, la utilització

més eficient de l'energia que ens aporten els aliments i la disminució espontània i programada de l'activitat física. Davant aquesta circumstància, si la persona adulta no disminueix les calories de la seva dieta, augmentarà de pes a expenses, principalment, del teixit adipós (teixit gras).

El més habitual és que, amb el pas del temps, una persona de vida sedentària augmenti la quantitat de greix corporal i que aquest augment es localitzi preferentment a l'interior de l'abdomen (greix visceral). En guanyar pes, també augmenta una mica la massa muscular, però en molt menor proporció que la del greix. Mentre la quantitat màxima de massa muscular és limitada, el greix pot arribar a acumular-se en elevades quantitats. Per això la quantitat de greix corporal explica la major part de la diferència entre el pes de cada persona.

El mal de l'abundància i la seva paradoxa. Per què és perjudicial menjar en excés? Fins fa relativament poc temps, l'home menjava el que podia segons les circumstàncies i l'època de l'any. En general, l'alimentació era monòtona i en molts casos insuficient per a fer front a una intensa activitat física. La major part de les malalties estaven relacionades amb la desnutrició i la manca de certs aliments.

En els últims 150 anys, el panorama ha canviat radicalment. El desenvolupament tecnològic ha permès de tenir, sense esforç i en qualsevol moment, una gran varietat i quantitat d'aliments. Aquest accés pràcticament il·limitat del menjar ha permès disminuir la mortalitat infantil i augmentar la longevitat de la població, però també ha portat grans canvis sociològics, com una menor

dedicació a la cuina, una vida més sedentària i la globalització de l'alimentació; factors, tots ells, que afavoreixen la sobrealimentació, l'obesitat i l'aparició prematura de malalties relacionades amb l'edat, com la diabetis *mellitus* tipus 2, la hipertensió arterial o l'augment del colesterol sanguini, entre altres. En les societats tecnològicament avançades, els refrescos ensucrats, els aperitius preparats, la pastisseria industrial, els menjars ràpids i els plats pre-cuinats van guanyant terreny a la cuina tradicional.

Aquests tipus d'aliments són rics en calories però escassos en nutrients; satisfan les necessitats energètiques però no les nutritives. En canvi, aliments rics en nutrients i de baixa densitat energètica com són les fruites, verdures i hortalisses cada cop es consumeixen menys. Per això es dona la paradoxa que en la societat de l'abundància un individu pot estar ben alimentat, ja que no li faltaran calories, però mal nodrit, perquè li faltaran nutrients indispensables.

Hi va haver un temps en la història en què el nostre organisme s'hagué d'adaptar a una situació de manca d'aliments. En aquell moment l'home desenvolupà un sofisticat teixit adipós que li va permetre de no desaproveitar les calories que ocasionalment tenia disponibles, aconseguí crear un sistema per a emmagatzemar-les evitant possibles danys als teixits no grassos i disposar de l'energia,

prèviament acumulada, en èpoques de necessitat i gana.

Certa quantitat de greix és imprescindible per a un bon funcionament físic i psíquic, per a resistir al desdormir i fer front a malalties agudes, com infeccions, traumatismes... Per altra banda, el gust actual per aliments hiper-energètics (molt rics en greixos) és capaç de desbordar la capacitat d'emmagatzemar del teixit adipós, fer-lo fracassar i alterar el funcionament normal d'òrgans i sistemes.

Si, en un moment donat, el consum acumulat d'energia arriba a superar la capacitat dels adipòcits subcutanis (cèl·lules que emmagatzemen el greix), aquests es veuran obligats a augmentar de mida o dividir-se. Si el flux d'energia continua, les possibilitats d'adaptació del teixit adipós s'esgoten. L'adipòcit, abans d'explotar, deixa d'acumular greix i les molècules de greix que no hi caben es veuen obligades a buscar un altre teixit on càpiguen. Els greixos sobrants aniran primer al teixit adipós visceral (greix que envolta els òrgans interns) i, quan la seva capacitat també s'esgoti, cosa que passa aviat, van cap al fetge i altres teixits, com al cor, el múscul esquelètic, el pàncrees..., on provocaran uns danys que en determinats casos seran irreparables.

Vanesa CORNELLAS
(Assessora Nutricare,
vcornellas@hotmail.com)

✓ LAMINES IMPERMEABILITZANTS
✓ PREPARATS ASFÀLTICS
✓ MÀSTICS I PERFILS PER A JUNTS
✓ AÏLLADORS TÈRMICS I ACÚSTICS

✓ ADITIVS PER A MORTERS I FORMIGONS
✓ PINTURES PER A LA CONSTRUCCIÓ
✓ PRODUCTES ANTICORROSIUS

ASFALTEX
Prestigi en Impermeabilització

Ctra. Molins de Rei a Rubí, km. 7,3 VALLDORREIX (Barcelona) ☎ 936 747 112 - Fax 935 894 393 E-mail: asfaltex@adv.es <http://www.asfaltex.com>

BIBLIOTECA DE MOIÀ

•••• I dilluns dia 12 d'abril, de dos quarts de sis a dos quarts de vuit
• M R de la tarda, a la biblioteca de Moià vam fer un taller de dibuix sobre els contes de Hans Christian Andersen, per tal de commemorar el Dia Internacional del Llibre Infantil, que és el 2 d'abril, però que enguany queia en dia festiu. Entre tots els participants van empaperar la zona infantil de la biblioteca amb dibuixos inspirats en contes d'Andersen. El 30 d'abril es farà un sorteig de llibres entre tots els dibuixants.

Continuant amb les activitats entorn d'Andersen, el divendres dia 16 d'abril a les sis de la tarda la rondallaire Núria Cruz ens va explicar el conte «En Jack i la mongetera màgica».

Durant la setmana de Sant Jordi hem fet el tercer intercanvi de llibres de lectura. Les associacions de pares de les escoles, el dilluns i el dimarts van recollir els llibres a canvi de vals, i el dijous i el divendres van venir els nens i nenes a la biblioteca per intercanviar els seus vals per altres contes. Amb els nois i noies de NES Moianès aquest intercanvi es va fer només el divendres, diada de Sant Jordi.

Durant tot el mes d'abril hem programat diverses sessions dels tallers d'expressió poètica, adreçats a nens i nenes de sisè de primària de les escoles de Moià. En aquesta edició hem treballat les poesies de Joan Maragall, aprofitant l'avinentsa de l'Any Maragall, que commemora els cent cinquanta anys de la

La parada per a l'intercanvi de llibres

Aspecte d'un taller de poesia

naixença i els cent anys de la mort del gran poeta (vegeu la pàgina web [http://](http://www.ioanmaragall.cat/)

www.ioanmaragall.cat/). Els tallers han anat a càrrec de Sílvia Martín.

PENSAMENTS CAÇATS AL VOL

i Déu no perdonés, el cel seria ben buit.

L'esperança és el pilar del món. Sense ella res no s'aguantaria.

Fins l'enuig de Déu està barrejat de misericòrdia i de perdó.

No et desesperis enmig de les ombrívols afliccions, perquè de les boires més negres cau pluja neta i abundant.

Si alguna calamitat t'afligeix, amaga-la.

El que salva el món és la humilitat dels qui tenen la boca tancada quan els insulten.

No et sentis superior a ningú: mai no seràs tan ample com la terra ni tan alt com les muntanyes.

Sebastià CODINA
(«Vacarisses», agost 2008)

PUBLICACIONS

En aquesta secció donem compte de publicacions relacionades amb Moia o el Moianès o bé d'informació publicada sobre la nostra vila i rodalia i la seva gent. Distingim tres apartats: fullets, revistes i diaris.

Fulletts

Podem considerar com a fullets els dos fulls de goigs que ens han arribat: «Goigs de Sant Joan dels Prats de Rei» i «Goigs de Sant Joan de la Fortesa», uns i altres amb text de Mn. Carles Riera i Fonts, prevere moianès responsable d'aquelles capelles, i música de Mn. Valentí Miserachs, resident a Roma i vinculat a aquelles terres de l'extrem ponentí del bisbat de Vic.

Revistes

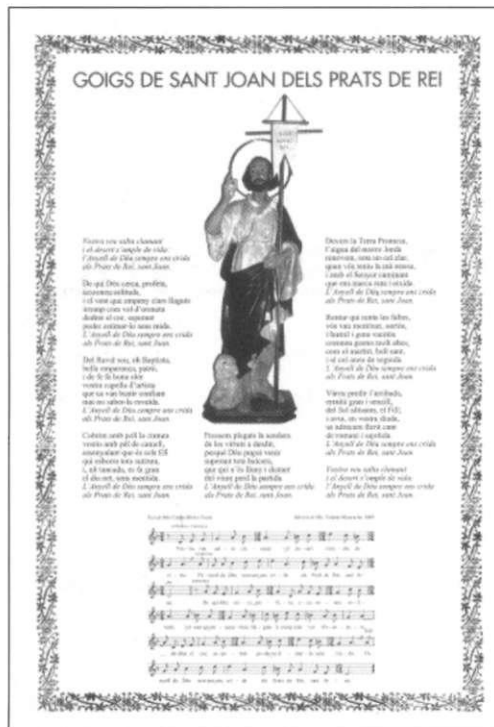
En l'apartat de revistes, i començant per les editades a Moia o rodalia, hem vist:

—el número 67 (març 2010) de *La Crínca*, revista dels alumnes de l'Escola Pia, amb 36 pàgines de temàtica escolar;

—el número 68 (març 2010) de *Guaitel*, full informatiu mensual de la comunitat dels Avets, amb 3 pàgines en format digital;

—el número 23 (març 2010) de *Rusc-Avets*, revista de les llars i taller per a persones amb discapacitat intel·lectual, amb 16 pàgines a tot color.

Passant a les revistes de fora, hem vist: el número 1144 (segona quinzena

de març del 2010) de *Cavall Fort*, amb l'article «Espardenyes i botes prehistòriques», signat per M. Àngels Petit i Mendizàbal, i les habituals col·laboracions del dibuixant Picanyol.

Diaris

Passant als diaris, hem trobat les següents notícies (que donem per ordre cronològic i, si no diem res, es tracta del diari manresà «Regió 7») d'interès per a Moià i rodalia i la seva gent:

-12-3-2010 (*El 9 Nou*): «El pilot del MC Moianès Josep M. Costa guanya el Motocròs del Berguedà en la categoria de MX3».

-15-3-2010 (*El 9 Nou*): «El moianès David Sanchez guanya la cursa Via Fora d'Olost».

—22-3-2010: «Manresa apropa la poesia a la gent. Per portar la poesia al carrer i amb motiu del Dia Mundial de la Poesia, poetes de casa van llegir algunes peces al Casino», acte a què fou convidat especial el poeta Josep Fàbrega, de Calders.

-25-3-2010: «El Parlament enllestirà en un dia les veus que vol sentir sobre la llei de vegueries. El Moianès no tindrà audiència». «Títols i medalles per a l'Esport-7 i el Judo Moià».

-26-3-2010: «El Moianès entrarà al registre del Departament de Governació la petició oficial d'esdevenir comarca». «El cuiner Nandu Jubany, al congrés Experimenta». «Ramon Roca (Judo Moià), segon en el Campionat de Catalunya, celebrat a Flix. Óscar López (Judo Moià), tercer». «Josep M. Costa, del MC Moianès, tercer en el motocròs de Castellolí».

-27-3-2010: «Quatre regidors de CiU de Moià forcen un canvi de projecte que volia l'oposició. Es descarta fer el museu de l'ós a la fàbrica del Comadran i es destina aquest espai a sala polivalent». En la secció «L'enquesta» hi participa el moianès Ferran Juan, de 49 anys.

-28-3-2010 (*Avui*): «Descobrim Jesús. La llum», breu ressenya d'aquest àlbum

de Toni Matas i el dibuixant moianès Picanyol (BCNmultimèdia, Barcelona 2010).

-29-3-2010 (*El 9 Nou*): «S'ha constituït a Moià la societat AR Comercials de Dietètica, SL, dedicada a la comercialització i venda de productes dietètics i similars. Administrador únic: Raquel Sanchez Castilla, c/ Onze de Setembre, 11».

—30-3-2010: «Àngels Freixanet exposa els llibres de ferro reciclat al centre de Barcelona. L'escultora manresana presenta una dotzena de peces a la llibreria Bertrand a partir d'avui» (recordem que aquesta artista és filla de Moià).

-31-3-2010: «Roben 1.300 euros del pavelló de Moià i destrossen els despatxos de les entitats. Els lladres van entrar de matinada per la teulada després de rebentar la porta d'accés del celobert».

-1-4-2010: «Judo: Caria Ubasart, medalla de plata a la Copa d'Europa cadet».

—3-4-2010: la «meteoimatge» és una posta de sol des de Moià, fotografia tramesa a la redacció per Carles Illa Casanova.

—6-4-2010: la «meteoimatge» és un cirerer florit a Moià, foto enviada a la redacció per Agustina Martínez Paixau.

-8-4-2010: «Sóc autodidacte, he après a treballar la pedra fent-ho», breu entrevista a Josep Fonts, escultor aficionat, de Moià, dins la secció «De casa».

—8-4-2010 (*Avui*): la secció «El temps» publica una fotografia d'un estratocúmulus sobre el campanar de Moià, imatge tramesa a la redacció per Carles Illa.

-9-4-2010 (*El 9 Nou*): «La mà dreta de Jorge Lorenzo. El moianès Ramon Forcada és el cap de mecànics del pilot revelació de les dues últimes temporades a Moto GP».

-9-4-2010 (*Revista del Vallès*): «El Moianès ja està lista para pedir ser nueva comarca».

-10-4-2010 (*La Vanguardia*): «La Fura dels Baus hermana tecnología y gigantismo. La compañía catalana exhibirà

durante toda la Expo de Shanghai la imponente "Window of the city'V

-12-4-2010 (*Avui*): «La Fura pren Xangai. Una gran estructura mòbil formada per pantalles i una seixantena d'actors mostraran l'evolució de les ciutats. La Fura dels Baus arrabassa al Cirque du Soleil l'espectacle més important de l'Expo».

-13-4-2010: «El Programa de Crèdit Local atorga mig milió a Moià». «Des de l'escola els alumnes fan "L'Estany", la revista del poble», reportatge sobre l'escola de l'Estany.

-13-4-2010 (*Més*): «L'humor de Quim Vila a Torelló».

—14-4-2010: «Llúvia i Moià lideren el deute acumulat per habitant», títol d'una llista de municipis amb l'endeutament de cada un. Les dades de Moià són: deute any 2009, 8.512.000 euros; habitants any 2009, 5.710; deute per habitant any 2009, 1.491 euros; deute any 2008, 7.548.000 euros; habitants any 2008, 5.661; deute per habitant any 2008, 1.333 euros; diferència anual, 11 %. «Avui dia els blocs de pisos solen tenir problemes d'acabats», breu entrevista a Olga Casajuana i Pere Fernandez, administradors de finques de Calders, dins la secció «De casa».

—17-4-2010: «Protestaran contra l'absolució del pilot de l'ultralleuger estave-

llat a Moià. La família de la víctima mortal convoca una manifestació dijous vinent a Manresa».

—18-4-2010: «Els animals han de ser tractats com el que són, no com persones», breu entrevista a Assumpta, Laura i Paula, veterinàries de Moià, dins la secció «De casa». La «meteoimatge» són uns roures de Collsuspina, foto enviada a la redacció per Núria Mas Corts.

-18-4-2010 (*Avui*): «Economia: Hispano Tex es manté en beneficis» (recordem que aquesta empresa té la seva fàbrica a Moià).

-21-4-2010 (*La Vanguardia*): «La Fura mäs sensual. La compahía y el restaurante Mugaritz estrenan "Degustación de Titus Andronicus". La obra incorpora el sabor de la comida cocinada in situ y los olores como piezas protagonistas. Un montaje rompedor en la escena teatral». I també un comentari titulat: «Una cena entre el canibalismo y la poesia».

-22-4-2010 (*Diari de Girona*): «Un altre Estany», article de Jordi Dalmau comentant una visita a l'Estany.

-23-4-2010: «Unes 60 persones reclamen revisar l'accident de l'ultralleuger de Moià. Farqiliars i amics de la víctima mortal es manifesten fins als jutjats de Manresa contra l'absolució del pilot». «Quim Vila i "Eutanàsia col·lectiva", dis-sabte vinent a Sant Vicenç de Castellet».

CLINICA DENTAL

Dr. Marc Pujol Comajoan
ODONTOLOGIA GENERAL-URGÈNCIES
ORTODÒNCIA-IMPLANTS

Plaça Major, 10, 3r. 2a. Tel. 93 830 06 98 08180 MOIÀ

PÀGINES DE L'INSTITUT

Viatge a Txèquia

Enguany, els alumnes de segon de batxillerat de l'IES Moianès van realitzar el viatge de fi de curs a la República Txeca, acompanyats, naturalment, d'alguns professors.

Vam marxar la matinada del dilluns dia 22 de març amb destinació a Praga, on arribarem a mig matí. A Praga, bella ciutat monumental i capital de la República Txeca, vam estar-hi allotjats els cinc dies que va durar el viatge. L'hotel Duo, als afores de la ciutat però molt ben comunicat, va ser el nostre allotjament. Des d'allà ens vam desplaçar amb metro i

amb autocar per conèixer els diferents racons de Praga i de la República Txeca.

A la capital vam visitar l'esplendorosa plaça de la ciutat vella (*Staromestska Namesti*), el majestuós pont de Carles (*Karlovy Most*), la plaça de Sant Wenceslau, la catedral de Sant Vito i el castell, entre altres coses. Realment Praga és una ciutat monumental, ben fornida de punxeguts campanars, edificis barrocs i grans palaus gòtics. Els alumnes (que van voler) pogueren gaudir del paisatge artístic i monumental d'una de les ciutats més belles de l'Europa central.

Els turistes a Praga

L'estança a Praga es va completar amb la visita a la vila d'estiuig de Karlovy Vary, de ben coneguts balnearis, i amb la visita de la vila medieval de Kutna Hora, que no poguérem visitar amb gaire deteniment per culpa de les obres que s'estaven fent per tot el nucli antic.

El viatge va anar molt bé. Hi hagué bona harmonia entre alumnes i professors acompanyants, Xavier Gual, Dolors Palau i el qui signa. Els alumnes van tenir les seves estones lliures i es mantingué sempre un clima molt cordial i cooperatiu.

Francesc Serra (professor)

Cantàbria, una terra per descobrir

A les sis del matí del 22 de març marxàvem de l'institut 73 alumnes i 5 professors, encara mig endormiscats, cap a terres càntabres. Un viatge força llarg, amb dues parades i una visita llampec a Castro Urdiales passant pel nucli antic, l'ajuntament, el port, la catedral i uns magnífics espadats sobre el Cantàbric.

En arribar a Cantàbria, vàrem anar a la piscifactoria, on qui més qui menys va pescar la seva truita, i en la visita als ocells alguns es pogueren comunicar amb un lloro xerraire. Ens instal·lem a l'alberg de Los Nueros. A la nit fem una caminada i de retorn intentar dormir; dic intentar, ja que per a molts va ser gairebé impossible.

Al matí, cares de son i visita a Cabarceno, un parc on gaudir de la presència d'animals en semilibertat i d'un esplèndid vol de rapaços sobre els nostres caps. A la tarda a Santander vàrem acaronar el Cantàbric, uns quants van tenir la gosadia de banyar-se en les gèlides aigües (n'hi ha de valents!). En arribar a l'alberg es va treballar intensament en el crèdit de síntesi.

Nit tranquil·la i despertar plàcid per a poder visitar Santillana del Mar, la molt coneguda «ciutat de les tres mentides».

Malgrat haver-se convertit en una vila totalment turística, és agradable passejar pels carrers i admirar el gran nombre d'edificis amb façanes de pedra i ornamentades amb escuts nobles.

Al migdia érem ja a les portes d'Altamira. Tot i ser una rèplica de la cova original, la Neocueva té l'encant de transportar-nos 18.000 anys enrere, quan aquells encestres nostres desplegaven una gran creativitat pintant amb sentit gairebé màgic els sostres de la cova on habitaven.

A la tarda, caminada fins a un poblet situat a uns 5 km, on vàrem poder practicar els *bolos càntabros* i experimentar amb més d'un aterratge forçós el *salto pasiego*. Per completar el dia, havent sopat es van fer jocs.

El quart dia vàrem visitar San Vicente de la Barquera, seguint l'itinerari pel passeig marítim, port, castell, catedral de la Mare de Déu dels Àngels, plaça major... A la part alta del barri antic poguérem gaudir d'una esplèndida vista de la ria amb el fons decorat pels Pics d'Europa nevats. La tarda va ser realment intensa, amb molt treball per tal de poder completar el crèdit. Al vespre tots esperaven una nit de jocs i discoteca. L'Albert, alumne amb vocació de discjòquei, va escollir un repertori a mida per als seus companys, que ballaven de tot i més. S'anaven esgotant les colònies...

El darrer dia, «carretera i manta» després del comiat dels responsables de l'alberg, especialment del Marcelino, que ens havia fet l'estada molt agradable. Passàrem per Logronyo, on ens vam aturar a dinar i alguns van aprofitar-ho per a comprar el detall del viatge. Vàrem arribar a l'entorn de les set, cansats però havent acumulat un feix de vivències agradables.

Ignasi Segon (professor)

Crònica del viatge a Euskadi

L'autobús tenia un caire alegre, tot eren rialles i cants. Alguna alumna de cor

Presenciant un vol d'ocells a Cantàbria

amable havia portat una guitarra, i la faceta cantaire dels estudiants va sortir a l'exterior, així com minuts després la vena humorística. Cal destacar la prop d'una hora dedicada a acudits que van protagonitzar determinats alumnes i professors.

Arribàrem eufòrics a l'alberg i, després d'instal·lar-nos, vam baixar a la platja, on, malgrat el fred i l'ambient gris que ens rodejava, els valents joves de quart ens vam banyar a les fredes aigües del mar Cantàbric.

Retornàvem exhausts i amb ànsies d'engolir el sopar que ens esperava a l'alberg. Ànsies que s'esvaïren veloçment en fitar les pintes d'aquell horripilant potatge. Amb la panxa buida i deprimits per aquell sopar, vam anar a fer una volteta per la platja de la «Concha», molt bonica, per cert. En retornar a l'alberg ens vam adonar del parany que allò havia estat en realitat, ja que, cansats com estàvem, ens vam adormir de seguida.

L'endemà ens vam llevar a les sis per anar a córrer per Donostia. Però, no, no tots, sols els més intrèpids; concretament, sis noies i ejs dos professors. Com podeu apreciar, i' malgrat els aires de fatxenderia i les perjurances que vindrien, ni un sol noi no es va presentar... De tota manera, unes hores després tots plegats ens vam veure obligats a fer exercici, concretament una llarga caminada que no va servir de res, ja que mai novamarribaraSanJuandeGaztelugache per manca de temps. Haguérem de marxar ràpid per anar a fer la visita al Guggenheim, un museu surrealista, i tanmateix captivador pels tipus d'art tan sorprenents com desconeguts per la majoria de nosaltres.

A l'arribada ens esperava una obra de teatre interpretada pels nostres professors, tots uns artistes, ells.

L'endemà vam visitar Gernika i vam aprendre moltes coses. Ens ho vam passar molt bé i va ser una passada, i visità-

Davant el museu Guggenheim de Bilbao

rem un museu i férem un taller molt divertit i interessant.

Al capvespre tothom s'arreglava per tal de fer goig per a anar al cinema. *Los hombres que miraban fijamente a las cabras* era un títol molt suggerent i va induir els professors a caure en un terrible error. La pel·lícula va resultar ser estranyament irreal i mancada de sentit, i els espectadors van resultar no «espectar» gaire, sinó més aviat dormir.

Ens acostàvem perillosament al dia de tornada, però ens quedaven encara un munt d'hores que no estàvem pas disposats a desaproveitar.

Un matí d'aventura extrema ens esperava a Zarautz. De tres alternatives (canoa, vaixell i caminada) en podíem escollir dues. Totes repercutien en l'endemà, dia que tindríem cruiximent de tant remar/caminar/girar el coll per apreciar l'espectacular paisatge de roques, verdor, cel i mar. Pel que fa els piragüis-

tes, van acabar una mica molls. De tornada a l'alberg, ho aprofitàrem per a dormir i recuperar la son acumulada de les nits anteriors. Tots esperàvem la traca final amb il·lusió, els professors ens van fer anar molt ràpid i tot eren corredissos pels passadissos; ens faltava temps per a acabar-nos d'empolainar i vestir per a l'anunciada traca final. Hores abans havíem abusat del temps lliure que ens havien deixat per a anar a fer un volt pel barri antic de Donostia, admirant la seva magnífica i particular arquitectura, que comprenia des de cases modernes fins a edificacions antigues, totes amb un toc encantador.

Així, doncs, un cop hi vam ser tots, ens vàrem dirigir al funicular, que ens transportà enlaire enlaire fins al cim del turonet de Sant Sebastià, des d'on vam poder apreciar, un cop més, aquella bonica ciutat amb tota la seva esplendor. L'arc de sant Martí ens acompanyava

juntament amb una espectacular posta de sol, que acabava de donar a la ciutat un caire més aviat irreal de tanta bellesa i lluminositat.

Però la història no acabava pas aquí; poc ens esperàvem que allí dalt hi havia un petit parc d'atraccions que ens havien obert exclusivament. Túnels terrorífics, autos de xoc, cursa de tortugues... tot plegat una mica carrincló però molt acollidor. Allà mateix vam sopar, aquí sí, un bon àpat. Acabat, ben tips, vàrem baixar a la platja, i cantàrem cançons tristes. Asseguts a la sorra tothom va anar dient unes paraules, cadascuna de les quals corroborava que hi havia molta estimació entre els companys. El mar de llàgrimes usava la banda sonora del mar Cantàbric per a donar un aire més seriós a aquella petita tragèdia. Va ser un final molt emotiu.

L'últim dia va arribar pesadament i aquell darrer esmorzar no va ser tan alegre com els altres. Poc després sèiem a l'autobús. No se'n pot explicar gran cosa, del viatge de tornada, perquè la gent recuperava la son endarrerida de la setmana i això creava un clima més aviat apagat.

Potser no marxàvem amb tanta alegria com havíem arribat, però ens n'anàvem amb alguna cosa molt més valuosa: el record d'una setmana màgica, especial, diferent, plena d'experiències curioses i irrefutables, una setmana que ens havia unit d'una manera que ni la separació imminent del final de quart d'ESO no podria trencar.

Anna Bach Valls
(alumna de 4t d'ESO)

NOTICIES DE L'ESTANY

Arribada la Setmana Santa, les nostres celebracions varen començar el Divendres de Rams (28 de març), en què petits i grans, portant palmes, palmons, rams de llorer, romaní o oliveira, els enlairaren ben amunt en el moment de la benedicció. El mateix dia, l'Associació Cultural i Recreativa de l'Estany va organitzar una calçotada popular.

El Dimecres Sant (31 de març), a la vesprada, es va fer una celebració del sagrament del Perdó.

El Dijous Sant (1 d'abril) al vespre es va commemorar litúrgicament la institució de l'Eucaristia. Acabada la missa, s'acompanyà el pa consagrat a la capella del Santíssim, on l'esperaven i l'acompanyaren desenes de llantions encesos.

El Divendres Sant (2 d'abril) a dos quarts de nou del matí es va fer el viacrucis pel claustre. A la tarda, acció litúrgica de la Passió i Mort del Senyor.

El Dissabte Sant (3 d'abril), al vespre, Vetlla Pasqual.

El diumenge de Pasqua (4 d'abril), ja de bon matí, malgrat el plugim i el fred, els petits del poble, acompanyats dels pares i sota la direcció de Mònica Sentias, animaren tothom amb cants de caramelles i danses pels carrers i places del poble. També visitaren la residència Pressegué. Com que el temps es va aguantar, després de la missa de dotze, a la plaça del Monestir oferiren diferents balls: «Un nou cant», «El ball de Sant Ferriol», «El patatuf», «El rogle», «El ball de cintes» i «El ball de bastons», dansats per la mainada, els pares, les mares i col·laboradors i col·laboradores. També una colla de cantaires, seguint un recent costum, va cantar unes caramelles de l'any 1948. Així va acabar el matí de Pasqua, amb alegria per a tots. A la tarda, a les sis, a l'església hi hagué un

El grup de caramellaires

concert de guitarra a càrrec d'Alí Arango, amb obres de Tàrraga, Rodrigo i Albéniz.

Des d'aquestes pàgines felicitem l'estanyenca Irene Rovira i Ferrer, que el

dia 16 d'abril es va doctorar en Dret Tributari. L'enhorabona a la nova professional.

Maria Estany ESPARÓ

¿Ja tens el llibre
Moià, sempre Moià,
de Liduvina Daví?
Es troba a les llibreries de la vila.

NOTICIARI

DIA MUNDIAL DE LA DONA

Amb motiu del Dia Mundial de la Dona, que s'escau el 8 de març, els municipis del Moianès van organitzar diverses activitats.

Així, l'Estany va celebrar un dinar a l'Hostal, amb l'assistència de vint-i-cinc dones i un espectacle obert a tothom i protagonitzat pel grup El Callau, acte que va aplegar més de cent persones. Santa Maria d'Oló va realitzar una xerrada-taller sobre musicoteràpia, en la qual participaren vint-i-dues dones, i soparball, amb l'assistència de setanta-tres dones. Monistrol de Calders va organitzar un sopar amb ball, al qual assistiren trenta-dues dones, un cine-cafè, amb la projecció de la pel·lícula *El lector*, i una

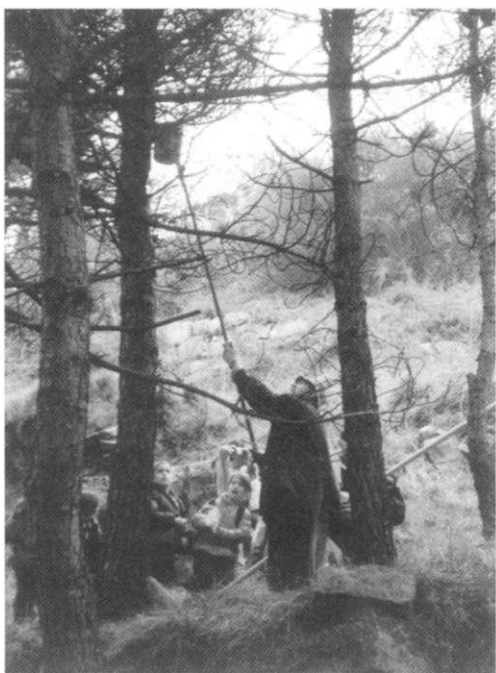
caminada per unir-se a la «Marxa mundial de la dona», amb un recorregut de vuit quilòmetres i la participació de quaranta-quatre caminaires. L'esmorzar d'aquesta caminada anà a càrrec dels «Productes de la terra» del Consorci del Moianès. Moià també s'uní a la marxa esmentada, amb una caminada de dotze quilòmetres fins a la Tosca i la participació de quaranta caminaires. El municipi de Calders hagué d'anul·lar els actes previstos, a causa de la nevada.

PLANTADA D'ARBRES

El dia 25 de març els alumnes de tercer i quart de primària de les dues escoles de Moià van plantar sis nogueres a l'avinguda de l'Escola Pia. La iniciativa

Escolars plantant un arbre fruiter

Instal·lació d'un niu

era de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter i es fa cada any. Aquesta vegada ha tingut l'ajuda de Xavier Tantià, Enric Oliveras, Paco Guerra i Jaume Font, en representació de la Lliga. Els escolars també van posar un total de quaranta-dos nius destinats a les mallerengues als arbres del bosc de la costa de la Creu.

LLEURE I CULTURA

El dissabte dia 27 de març al matí va partir de Moià una excursió per a anar a practicar esquí nòrdic a Tuixén, organitzada per l'AC Puig Rodó. A dos quarts de dues del migdia l'Ateneu va convidar a una calçotada popular, animada amb un concert de música tradicional.

El diumenge dia 28 del mateix mes, a les sis de la tarda, a l'Ateneu, hi hagué la

Un aspecte de la mostra d'autors locals

pre-estrena de l'espectacle infantil «La bella dorment».

Els dies 2-5 d'abril va actuar a Moià el circ Alex Zavatta, instal·lat a la zona del Saiol.

El dissabte dia 3 d'abril a les nou del vespre va tenir lloc a l'Auditori de Sant Josep un concert del grup «Per sonaré», integrat per Cèlia Adrian (acordió) i José Pablo Polo (guitarra), acte organitzat per Joventuts Musicals. L'escaiença s'aprofita per a celebrar, una hora abans, l'assemblea anual de l'entitat, seguida d'una assemblea extraordinària per a adequar els estatuts a les noves normes legals.

El dijous dia 15 d'abril a la tarda es va projectar a l'Hospital-Residència una mostra audiovisual, elaborada per Carles Illa, de les cases de pagès del terme de Moià. També es projectaren fotografies de les activitats culturals que han fet els residents durant el primer trimestre de l'any.

El dissabte dia 17 del mateix mes es va fer al Molí Nou la quarta edició de la Festa del Porc, amb esmorzar, dinar, sopar, demostració i elaboració dels productes del porc, tallers, concurs de dibuix infantil, geganters, bastoners, quinto popular, jocs rurals, teatre, poesia, monòlegs, concerts, etc. Era organitzat pel grup Gent Porc.

El diumenge dia 18 al matí, al Club de Golf Montbrú, es continuà el I Gran Trofeu NACEX, que havia començat el dia anterior.

El divendres dia 23 d'abril, amb motiu de la festa de Sant Jordi, es van establir una sèrie de parades de venda de roses i de venda de llibres, com també, a la sala petita del Casal, una mostra d'autors i llibres relacionats amb Moià.

HOMENATGE A MN. GUITERAS

Durant la celebració de la darrera Festa de la Primavera, tinguda al veïnat de la Serra-de-senferm (Vic), es va retre un homenatge a la memòria de Mn.

Josep Guiteras, conegut com «el capellà de la Calla», coincidint amb el cinquantè aniversari de la construcció de les primeres cases que ell va promoure. Mn. Guiteras (Moià, 1901 - Vic, 1978) amb la seva bonhomia creà un esperit de barri que avui encara va continuant. Una placa commemorativa deixarà constància d'aquest acte envers un capellà que ajudà els veïns i posà cases a l'abast dels pobres de la ciutat.

CONSORCI DEL MOIANÈS

El Consorci del Moianès (i més concretament, el Servei d'Ocupació del Moianès, SOM), ha programat el projecte «Busques feina? Som-hü», que consisteix en un conjunt de tallers d'àmbits i temàtiques diversos adreçats a persones que cerquen feina, repartits en diversos dies dels mesos d'abril i maig en diferents poblacions de la comarca.

També el Consorci ha participat, del 15 al 18 d'abril, en el Saló de Turisme de Catalunya, fent-hi especialment unes activitats referides als Forns de la Calç de Calders i un berenar amb productes del Moianès.

Finalment, el Consorci ha difós un prospecte titulat «Forma't al Moianès», amb una àmplia sèrie d'activitats (idiomes, informàtica, formació sectorial, conferències, manipulació d'aliments, prevenció de riscos laborals, gestió empresarial, etc.) a desenrotllar durant els mesos d'abril-juny d'enguany.

REIVINDICACIÓ COMARCAL

Els alcaldes del Moianès van portar, el dia 22 d'abril, a la Generalitat de Catalunya la documentació que inicia el procés oficial perquè sigui reconeguda la comarca del Moianès i la posterior inclusió d'aquesta comarca en la futura vegueria de la Catalunya Central. La Generalitat es compromet a tramitar el procés, amb la incògnita de si Oló s'hi acabarà incloent

O no. El procés requereix els informes favorables de diverses comissions, i després haurà de passar al Parlament. A migdia es va fer una roda de premsa als jardins del Parlament.

RECONeixEMENTS

El dia 21 d'abril van ser lliurades les Creus de Sant Jordi d'enguany a trenta-dues personalitats i tretze institucions. Entre les primeres figura el físic Josep Maria Codina i Vidal, nascut a Sallent en 1927, resident a Barcelona i vinculat a la nostra vila. La justificació oficial d'aquest guardó consta així: «Per la seva activitat acadèmica a la Universitat de Barcelona 1 la rellevància de la tasca de direcció de l'Observatori Fabra. Gràcies al seu concurs i al del seu equip, aquesta institució científica s'ha anat renovant i ha estat present en els registres internacionals més prestigiosos de dades astronòmiques, meteorològiques i sísmiques.» L'enhorabona, doctor Codina!

El dia 23 d'abril, per segon any consecutiu, la JNC del Bages va lliurar el Premi

Compromís, amb el qual vol reconèixer aquelles persones que destaquen pel seu compromís amb la llengua catalana. Enguany el va concedir al moianès Josep Ruaix i Vinyet perquè considera que «ha fet molt per la normalització lingüística del català». El guardó, consistent en un diploma, li fou fet a mans en un senzill acte davant la parada de la JNC situada al passeig de Pere III de Manresa, a migdia. Felicitem el nostre convilatà.

NOUS ESTABLIMENTS O CURSOS

Recentment s'ha obert un establiment de perruqueria i estètica, amb el nom de «Mariuxi», al c/ de Francesc Vinas, 32.

A partir de l'abril s'han tornat a oferir classes d'informàtica per a gent gran, a l'Esplai, patrocinats per la Fundació «la Caixa».

La Cultura de la Dona proposa una sèrie de sis tallers de «ludo-creixement» (dimecres tarda a partir del 28 d'abril).

Els desitgem èxit.

Parada del cotxe de línia Moià-Manresa

Parada del cotxe de línia Moià-Manresa

MISCEL·LÀNIA

Completant la informació que donàvem en el número anterior sobre la nova parada dels cotxes de línia Sagalés, ara publiquem una fotografia de la parada de la línia Castellà (que és la que gestiona la línia Manresa-Moià-Vic i viceversa), a la carretera de Manresa, molt a prop de l'antic hostal de cal Daies.

El dia 9 d'abril al vespre va tenir lloc a Girona la presentació del llibre *Ot, el brui-xot*, vol. 2, del dibuixant moianès Picanyol, a càrrec d'Alegria Julià i David Pagès.

El diumenge dia 18 d'abril a les deu del matí es va fer, a la Sala del Regne dels Testimonis de Jehovà, una conferència bíblica.

L'escola bressol Garrofins va fer, el dissabte dia 24 d'abril, una jornada de portes obertes.

Els Geganters de Moià busquen fotografies dels gegants Ferran i Isabel, amb motiu de la celebració dels seixanta-cinc anys d'aquesta parella. Punts de contacte: Can Carner o c/e gegantersdemoia@hotmail.com.

MOVIMENT DEMOGRÀFIC

Naixements

Eduard Alemany i Pezzi, fill de Jordi i de Sandra, dia 11 de febrer, a Barcelona.

Ilyas Ben Alia, fill d'Abdelkrim i de Nadia, dia 13 de març.

Ènia Ponsa i Carrasco, filla de Martí i de Sílvia, dia 26 de març.

Berta Moral i Pastor, filla de Cristobal i de Montse, dia 30 de març.

L'enhorabona als venturosos pares.

Casaments

Francesc Josep Ruiz i Curado (natural de Sevilla i veí de Moià) amb Nancy Santiago i Gómez (natural d'Esplugues

de Llobregat i veïna de Moià), dia 17 d'abril.

Defuncions

Natividad Mancebo Ortiz, de vuitanta-sis anys, vídua de Pedro Reche, dia 29 de març.

Angeleta Sors i Orriols, de vuitanta-set anys, vídua de Manel Guiteras, dia 3 d'abril.

Lluís de Barnola i de Sicart, de vuitanta-set anys (persona vinculada a Moià des de molts anys), dia 16 d'abril, a Barcelona.

Joan Salvans i Bujons, de vuitanta-un anys, dia 20 d'abril.

Lluís Anfruns i Clara, de vuitanta-sis anys (que havia format part de la redacció de LA TOSCA en els anys seixanta del segle passat), dia 22 d'abril, a Barcelona.

Al cel sien. Donem el condol als seus familiars.

NOTA DE LA REDACCIÓ

Els qui vulguin donar-nos articles, notícies o altre material per al pròxim número han de fer-nos-ho arribar abans del dia 30 de maig, en què tancarem l'edició. Demanem que hom ens informi d'esdeveniments com naixements, casaments, defuncions esdevingudes fora de Moià, finals de carrera, festes familiars, activitats d'entitats, etc. Agraïrem també que els encarregats de repartir programes per les botigues i cartelleres ens en deixin un exemplar a la nostra bústia de Can Carner (on també hom pot dipositar la correspondència adreçada a LA TOSCA). Gràcies.

Així mateix, valdria la pena que els subscriptors ens informessin dels canvis de domicili o de titularitat de la subscripció, a fi d'evitar extraviaments dels exemplars que enviem per correu.

Un llibre indispensable:
Moià, 1947-2006.
«La Tosca», seixanta
anys de vida moianesa,
de Jaume Clarà i Arisa,
profusament il·lustrat

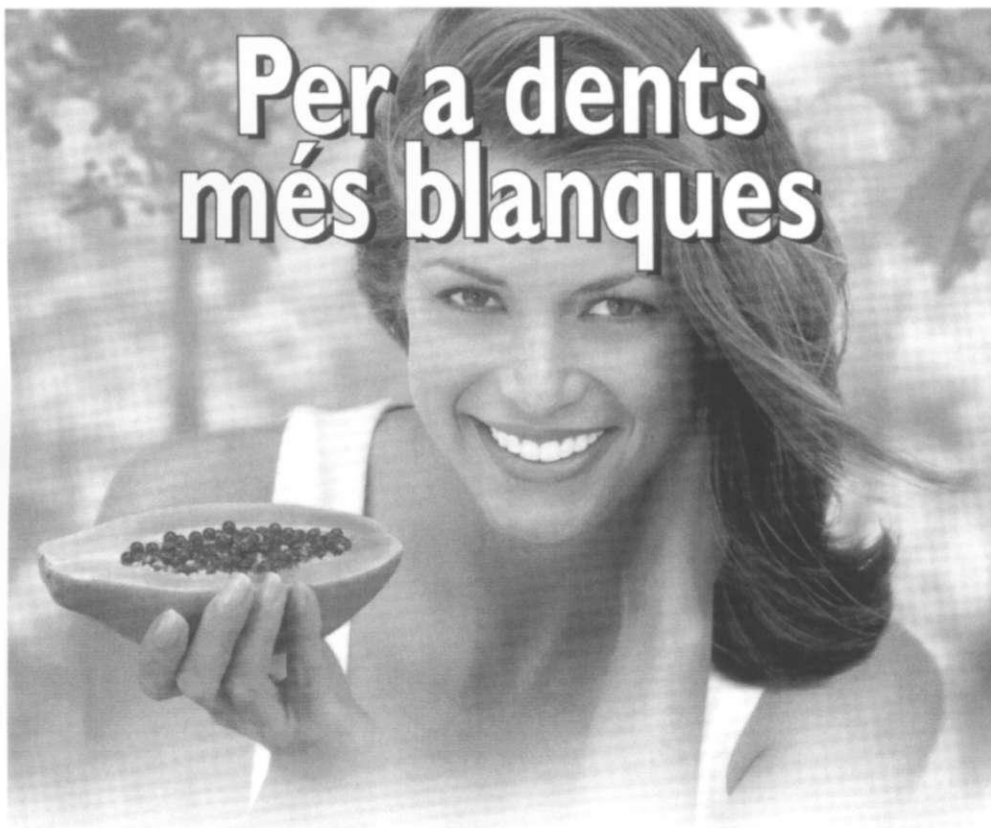
**CLÍNICA
 PODOLÒGICA
 MOIÀ**

DP. Carme Mendoza Sacra
 N° Col. Podologia 1.113 / N° Col. Infermeria 34.996

TRACTAMENTS DE PODOLOGIA I INFERMERIA

Plaça Colom, 4, 2n, 2a
 Tel. 93 820 9155 - 08180 MOIÀ

**Per a dents
més blanques**

DENTIBLANC

El dentífric amb extracte de papaia,
d'enèrgica acció emblanquidora.

**DENTS NETES,
BLANQUES I
BRILLANTS**

Demani consell farmacèutic.